

OTTHON A VILÁGBAN

Honismereti könyvsorozat

Szerkeszti:
Fogarasy Attila

A sorozatban eddig megjelent:

Dr. Réthy Zoltán:
Én így imádkozom. Összegyűjtött versek
Pilisi Alkotó Kaptár Egyesület, Pilisvörösvár Város
Önkormányzata, Pilisvörösvár, 2008.

Vitéz Fogarasy-Fetter Mihály önéletírása
Pilisvörösvár Város Önkormányzata, Pilisvörösvár, 2009.

Fogadj szívedbe. Portrékötet négy pilisvörösvári képzőművészről
Pilisi Alkotó Kaptár Egyesület, Pilisvörösvár, 2010.

Fogarasy Attila, Sax Ibolya:
„Hol sírjaink domborulnak”. Temetőik könyve, Pilisvörösvár
Német Nemzetiség Önkormányzat, Pilisvörösvár, 2011.

Bányai-Braun József:
Életem története
Bányai József, Pilisvörösvár, 2012.

Zs. Dobozy Erzsébet (Tuti néni):
Régi és új utak. Válogatott írások
Pilisvörösvár Város Önkormányzata, Pilisvörösvár, 2015.

Fogarasy Attila

Vörösvári hexameterek

100 klasszikus epigramma

helytörténeti és életrajzi jegyzetekkel, idézetekkel,
fotókkal, dokumentumokkal

Pilisvörösvár

2016.

Lektorálta:
Szeitz Teodóra

Előszó

*„Életöröm, szeretet, szolgálat, alázat, imádság
Tettel erős igazán, munka szül érdemeket.”*

A „Vörösvári hexameterek”-et egy véletlennek köszönhetően kezdem írni. Egy volt tanítványom kért tőlem segítséget, hogy magyar házi feladatként írt epigrammáját nézzem át és javítsam ki, mert sehogy sem boldogul a daktilusokkal és spondeusokkal. Nagy örömmel segítettem neki, és ennek során gondoltam először arra, hogy magam is megpróbálkozom versírással ebben a klasszikus görög-római formában. Az első vers 2013. december 23-án született meg, Janus Pannonius „Pannónia dicsérete” c. verse nyomán.

A Pilis dicsérete

*Erdős bércei közt patakok szűk völgyek ölében,
Római út megy alant: hadsereg arra vonult.
Kődobogó tetejéről dús panoráma kibomlik.
Mátyás castruma áll ős Duna partjainál.*

Ezután már naponként írtam egy-egy verset fokozatosan elsajátítva a disztichonírás szabályait, trükkjeit.

Versolvasóként és magyartanárként mindig is a kedvenceim közé tartozott ez az antik időmértékes versforma, amelynek páros sora egy nagyon érdekes, ún. csonka hexameter (pentameter). Különösen Kölcsey Ferenc „Huszt” c. epigrammája fogott meg, tanítványaim tanúsíthatják, milyen élvezettel doboltam el nekik a verset. Janus Pannonius epigrammái és Radnóti Miklós versei, versfordításai is nagy hatással voltak rám.

Saját költésű időmértékes epigrammaimban a szűkebb haza, Pilis-vörösvár kulturális és emberi értékeit akartam megénekelni, megörökíteni, felmagasztalni.

Ötven hexameterre terveztem a versgyűjteményt, két egyenlő részre bontva. Az „Otthon a világban” ciklusba a Vörösvár és környéke természeti és kulturális értékeiről, hagyományairól, intézményeiről, egyesületeiről, ünnepeiről, mindennapi életéről és történelméről szóló versek kerültek bele, míg az „Arcélek”-be nagyjainkról, jeles személyiségeinkről nagy tisztelettel írottak.

Az ötvenedik vers leírása után, egy január végi napon a jól végzett munka elégedettségével dőltem hátra.

Mivel azonban a verseket frissiben a Facebookra is feltettem – bőven megtoldva honismereti és életrajzi jegyzetekkel, fekete-fehér és színes fotókkal –, ismerőseim kifejezték elégedetlenségüket, hogy a versek sora megszakadt. Arra biztattak, hogy folytassam a versírást, sőt, maguk is ajánlottak témákat. Ekkor jegyezte meg azt is egyik kedves „lájklólm”, hogy jó lenne kötetbe szerkesztve is olvasni ezeket az epigrammákat.

Folytattam hát a versírást, és most már kötetben gondolkodtam. Keresztúry Dezső „Dunántúli hexameterek” c. verseskötete volt a példaadó, hogy mi is lehetne egy Vörösvárról szóló verseskötetnek a címe. A kötet második 50 versét az alábbi ciklusokba soroltam:

„Hittel-lélekkel” – a 15 verset jórészt a plébániatemplom gyönyörű, színes üvegablakai ihlették.

„Ember az időben” – a 15 vers megrázó történelmi eseményeket, kedves kamaszkori emlékeimet, illetve a városi közösség népszerű hagyományait, ünnepeit eleveníti fel.

Az „Arcok a múltból és jelenből” 20 verse általam igen tisztelt, példaadó vörösvári emberek arcát rajzolja meg.

A századik epigramma március első hetében készült el. Tuti néni (Hoffer Károlyné, sz. Zs. Dobozzy Erzsébet) az elsők között olvashatta teljes anyagát, és nagyon örültem, hogy megdicsért. E dicséret birtokában és folyamatos biztatására és sürgetésére szerkesztettem meg ezt a könyvet, amelyet tisztelettel és szeretettel ajánlok a kedves Olvasók figyelmébe.

Fogarasy Attila Künikosz

*Mondd, ki vagyok, s mi vezérli a sorsomat, élni mi végre?
Mit hagyok itt, ha a lét végleg a nincsbe merül?*

Első rész

2013. 12. 13. – 2014. 01. 20.

Otthon a világban

1.

A Pilis dicsérete

Erdős bércei közt patakok szűk völgyek ölében,
Római út megy alatt: hadsereg arra vonult.
Kődobogó tetejéről dús panoráma kibomlik.
Mátyás castruma áll ős Duna partjainál.

Dr. Réthy Zoltán

A Pilisek alján

Tájkép

*Itt nincsen géme a kutaknak
És nincs gulya, se délibáb,
Itt tárnát takar a dolomit
És kormosak a kislibák.
Itt nem hullámszik búzatenger,
Nem kelepel a szélmalom,
De kora reggel a Pilisek
Benéznek minden ablakon.*

A római út ma egy 6-8 méter széles megművelhetetlen, bozotos, köves sávként jelenik meg Vörösvár határában. A középkorban még jártak ezen, a római mérnökök tudását dicsérő kitűnő úton. Később a kemény, lapos fedőköveket a falvak népei elhordták házaik építéséhez. A Csobánkai út két oldalán, a domb tetején húzódó sávot nem tudták a török kor után ideérkezett német telepesek megművelni az út alapját képező mészkő zuzalékkövek miatt. Ahol nagy nehezen ez mégiscsak sikerült, ma is minden tavasszal rengeteg követ szántanak ki az ekék. A köveket a gazdák kupacokba rakják a szántóföld szélén. (A képen háttérben a Kevélyek kettős kúpja látható.)

Fotó: F. A.

Vörösvár hegyei

Kőkoronás a Pilis hegye fennen, társai sorban*:

Placska, Garancs, Ziribár, Hosszu-hegy és a Kevély.

Három orommal a déli határhegy tűri a záport,

Szénás csúcsa dereng, Zsíroson oszlik a köd.

* A sorrend az időmértékek miatt áll csak így össze. Valójában a sorrend északról délre haladva a következő: Pilis (vagy ahogyan a formája okán a helyiek nevezik: Koporsó-hegy), Hosszú-hegy, Ziribár, Garancs, Kevélyek (Kis-Kevély, Nagy-Kevély, Ezüst-Kevély). A Placska (vagy ahogyan a szántóiak mondják: Placszó) igazából nem hegy, hanem a Hosszú-hegy nyugatra néző lankás alsó része. Ezek a hegyek a Pilis hegységhez tartoznak. A Pilisi-medencét délről és nyugatról a Budai-hegység vonulata határolja: a Hármashatárhegy, a Zsíros-hegy és a Szénások (Kis-Szénás, Nagy-Szénás). Fontosabb északi hegyeink: Őr-hegy, Vörös-hegy, Fehér-hegy, Cseresznyés-hegy.

A Pilis színezett képeslapon

Szent János-tó

Népszerű szentnek* a szobra az út pora mellett
 Kis tavat elnevezett, kár, hogy a múltba' csupán.
 Már a nyomát se találni a friss vízű tónak a mában,
 Épületek sora áll hajdani víztükörén.

* Nepomuki Szent János, a folyók, hidak, hajósok, vízimolnárok, halászok védőszentje

Közép-Európában sok hídon látható az a többnyire barokk kikapcsolódási szobor, amely egy papot ábrázol, mutatoujját ajkára téve, mintegy csendre intve magát és másokat. A hidak szentje s a gyónási titok vértanúja ő: Nepomuki János. Közép-Európa legismertebb szentjei közé tartozik.

A legenda elmondja, hogy Wolfflin János a kicsiny Pomuk (ma Napomuk) helységben született, Dél-Csehországban. Jogi tanulmányainak befejezése után – annak ellenére, hogy szegény szülőktől származott – gyorsan haladt fölfelé az egyházi ranglétrán. Mint egyházi méltóságot és jelentős szónokot egész Prága ismerte és szerette. IV. Vencel király felesége őt választotta gyóntatójává. A király kezdetben igazságos és jóakarátú uralkodó volt, de egy sikertelen mérgezési kísérlet után bizalmatlanná és agresszívvé vált. Meg akarta tudni, mit gyónt a felesége. Mivel azonban János nem volt hajlandó megmondani, megkínóztatta és a Moldva folyóba dobatta. Egy csodás fényjelenség jelezte a királynénak, hol keressék a holttestet. Egy másik változat szerint a Moldva leapadt annyira, hogy megtalálhassák. Halálának éve 1383. A prágai Szent Vidszékesegyházban temették el.

(Diós István: A szentek élete)

Az egykori tó a Nepomuki Szent János-szoborral régi képeslapon

4.

Lahmkrum

Jó agyagot termeltek a Lahmkrum* gödrei egykor,
Helybelieknek elég, egyszerű nyersanyagot.
Záporosók vize feltöltötte a hajdani bányát,
Fürdeni is lehetett kánikulák idején.
Mára a tóból már csak az elnevezése maradt,
Emlékpark a helyén, szárnyas idő tanuja.

* Lehmgrube = agyaggödör

Schnell

In da Lahm - kruam sted a Pam

Das ist ta oa - wat slo - sa Pam

Tea khei - ni Oa - wat hod ta - ham,

Tea geht in Lahm - kruam zu den Pam.

A Lahmkruam az 1960-as években

Bányatavak

Hajdan a köszenet ásta a bányász lent a sötétben,
 Jól feltöltve utóbb vájatot eltömitett
 Felszínről iszapolva a sok homokot le a mélybe.
 Gödrös holdbeli táj így alakult odafönt.
 Víz lepi végül a sok lyukat, és a helyükbe' születnek
 Nagy-, Kornéli-, Kacsa-, Pálya-, Cigány- tavaink.

Dr. Réthy Zoltán

Bányászok

*Az ő ekéjük görgő csille,
 Keresztjük barna szénrakás,
 A szántóföldjük akna mélye,
 S a föld alatt az aratás.
 De nekik nincsen pacsirtájuk,
 Mely vígan szántja az eget,
 Az ő daluk a bánya sípja
 És feketék a reggelek.*

A szivattyúház maradványai a Cigány-tónál

Fotó: F. A.

Török palánkvár*

Musztafa vára uralta e tájat a régi időkben,
 Rőt agyagot igazít deszkapalánk közibe,
 Így erejét, hivatását falnak eléri az oszmán.
 Névben a vár ma is él: ám fala földbe veszett.

* A vörösvári palánkvárat (törökül: „kizil hiszár palankaszi”, azaz „vörös vár palánka”) Lala Musztafa építtette 1543-44-ben. Evlia Cselebi török utazó így írta le a várat: „Lala pasa ezt a várat egy réten építtette meg, mely igazán a helyén van. Négyyszögű, hármás, erős palánkerődítmény ez. Kerülete 1000 lépés, földből vágott árka mély és széles. Két kapuja van: a nagy kapuja a déli oldalra, kis kapuja az északi oldalra nyílik. Az árok fölött levő hídjai fából vannak, ezért az őrk minden éjjel felhúzzák és elzárják. A várban mintegy száz deszkatetejű katonaház van, de ezek nagyon szűkek. Szulejmán khánnak egy dzsámija van. Fürdője nincs. ... Buda és Esztergom várak között erős hely ez.” Többek szerint – apám feltételezése is ez volt – városunk erről a török palánkvárról kapta a nevét. A palánkot az itt kitermelt vörös színű agyaggal tapasztották be. Egy másik elképzelés szerint a Vörös-hegyről kapta a nevét a település, ahol a középkorban szintén állhatott egy vár. Erre utalhat a Várkert utca elnevezése is. Az utca a Fő utcából nyílván a Vörös-hegy irányába halad.

Az oszmán kort idézi – valószínűleg csak a nevével – a Török kút, amelyet 2006-ban a Pilisi Kulturális Örökségünk Védelméért Alapítvány építtetett újjá. Az avatásra török vendégek is érkeztek, akik érdeklődve szemlélték a kutat.

Fotó: F. A.

Plébániatemplom

Három százada várja misére a hitteli népet,
 Tornyán grófi család címere* hirdet erényt.
 Drága keresztkút dísze, Rehákné** szép adománya.
 Oltárát Budavár romjai rejtegetik:
 Marlok apátplébános orozta el álnok időtől,
 Márványkő remeket megmenekítve nekünk***.

* A Karátsonyi család címere, amelynek felirata (a család jelmondata) ez: „Pietate, honore, et perseverantia.” Azaz: „Odaadással, hűséggel és állhatatossággal.”

** Rehák Józsefné, született Moór Anna színésznő, aki egy márvány keresztelő kutat adományozott a templomnak. (A Moór Annáról szóló verset lásd később: 40.) A díszes kút a szentélyben kapott helyet.

*** Marlok István apátplébános maga meséli el a történetet a Historia Domusban: „1957. febr. 20-án az esztergomi Egyházmegyei Főhatósághoz a pilisvörösvári r. k. egyházközség nevében kérelmet nyújtottam be, melyben engedélyt kértem a Várkáporna főoltára darabjainak helyrehozására és a helyrehozás után a pilisvörösvári r. k. plébániatemplom részére való átvételére. 1957. márc. 12-én dr. Kátay Béla c. apát, ker. esp. budavári plébános az egyházi hatóságtól kapott korábbi megbízása alapján engedélyt adott az oltár feltétel nélküli elszállítására azzal, hogy azt a pilisvörösvári pleb. templomban fogjuk elhelyezni.” (Folyt.: 22. oldal)

A plébániatemplom ismereteink szerinti legrégebbi
 fotója egy 1904-ben feladott képeslapon

A Karátszonyi-címer a plébániatemplom tornyán

Fotó: Siskovits Attila

„Márc. 12-én és 13-án Guth István két részletben Pilisvörösvárra szállította. Feldhoffer György helybeli kőfaragónál tároltuk, aki az alapcsiszolásokat végeztette. A sérült részeket Miereisz György helybeli szobrász teljesen ingyen kijavította. Az É. M. Építőköfjítő Vállalat Bp. által 1 és ½ m³ tardosi (süttöi) márványkövet szállítottunk Holdampf Sándor süttöi kőfaragóhoz, aki többek között új harmadik lépcsőt és a kettétört menzalap helyett új menzalapot készített. Az oltár felépítését Bicskei Karle István irányítása mellett Vangor György, Koteczki József és Fetter István végezte gondos hozzáértő alaposággal és óvatossággal. A súlyos darabok elhelyezésénél Wohl Péter ácsmester, Kimmel János ács és társaik segítettek. A végső csiszolást és fényezést Lada Éva végezte. A hiányzó tabernaculumajtó pótlására Mészáros Lajos budapesti ötvösművész 9000 forintért új bronzajtót készített, amennyiben lehetett fényképek alapján az eredetit alapul véve. Az ajtóba köveket helyezett. A tabernaculum feletti, öntvényből készült, de törött puttó angyalfej helyett Bicskei Karle István az eredetit pontosan lemásolva fából újat faragott.”

**Marlok István plébános a lerombolt
Zsigmond-kápolnában**

Mérhetetlen volt a pusztítás

**Az oltár felállítása a vörösvári
plébániatemplomban**

**Az oltár, amelyet a plébános úr meg-
mentett a teljes pusztulástól**

Városháza

Postalovaknak volt pihenője az épület egykor,
 Szomjuhozó utazók víg fogadója utóbb.
 Közhivatalnak vette meg aztán végül a község.
 Városháza ma már. (Régi nevén: a „Tanács”.)

Dr. Réthy Zoltán

A községháza

*A vén falak közt téli éjjel
 A múlt ráz rozszant ablakot
 És keresi a nagy királynőt*,
 Ki egyszer régen itt lakott.
 Most szegény ember ezer gondja
 Lakja a termek polcait
 És itt írják be egy nagy könyvbe
 Az új világ magyarjait.*

* A legenda szerint Mária Terézia királynő egy alkalommal megszállt a vörösvári postafogadóban.

A Községháza egy századfordulós képeslapon

Nem hervad Ligetünk

*Utcanevek a Karátsonyi-ligetben**

Nem hervad Ligetünk, míg köztünk élnek a hősök:
Bocskai, Zrínyi, Hunyad', Szondi, Dobó, Dugonics.

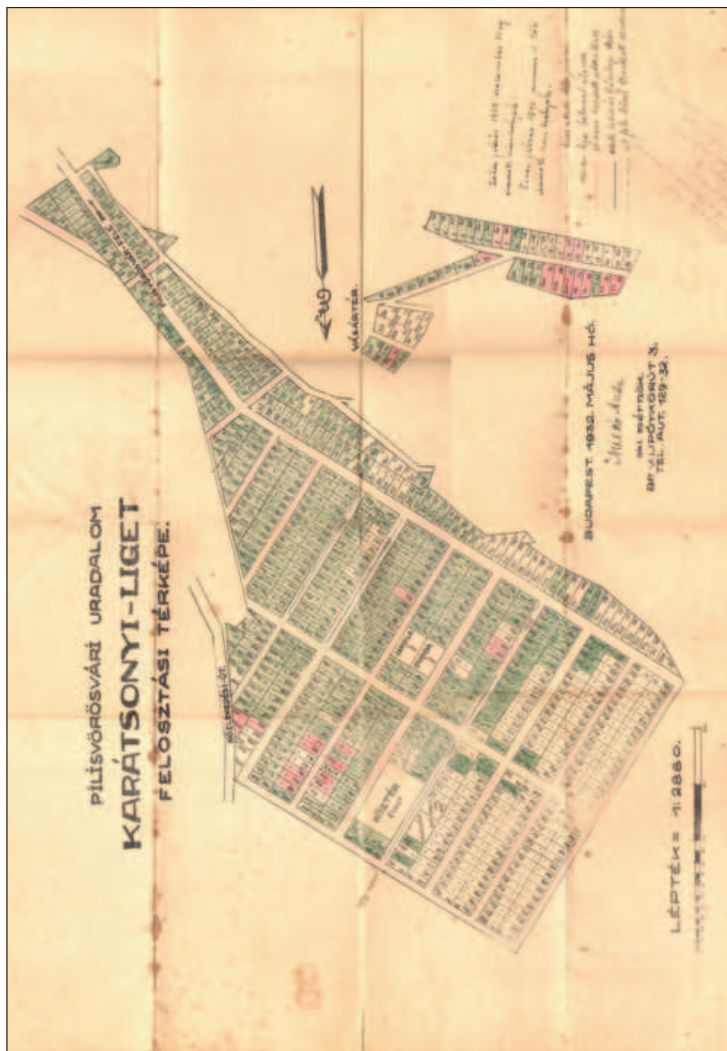
* A Karátsonyi-liget utcái sorban egymás után majdnem egy tökéletes pentametert alkotnak. (Nem tudni, hogy a Dugonics utca névadója pontosan ki is lehetett. Vélhetően a nándorfehérvári diadal legendabeli, a valóságban nem létező hősének, Dugovics Titusznak akartak emléket állítani a névadók.)

Berzsenyi Dániel

A közelítő tél

(részlet)

*Hervad már ligetünk, s díszei hullanak,
Tarlott bokrai közt sárga levél zörög.
Nincs rózsás labyrinth, s balzsamos illatok
Közt nem lengedez a Zephyr.*

A Karatsonyi-liget településrész úgy jött létre, hogy gróf Karatsonyi Jenő felparcelláztatta itt lévő birtokát házhelyek számára

Könyvtár I.

Könyvtár polcain életet álmodik holt betűs atlasz,
 Szárnyra kel újra a múlt, ősoket intve élém.
 Ulmi hajósok Schachtelein* települnek a svábok
 Új haza földje felé küzdeni egyre tovább.

* Ulmer Schachtel = ulmi skatulya, egyszerű felépítésű folyami hajó. Ilyennel utaztak a Magyarországra települő németek az új hazába. Bécsben általában szekerekre szálltak át, a Schachteleket pedig szétszedték és faanyagukat eladták.

Ausztriában ezeket a tutajokat nevezték „sváb tutajoknak” vagy „ulmi tutajoknak”, mert csak Ulm városában készítették őket, ezzel a dobozszerű fedett helyiséggel. A tutaj sajátos megjelenése miatt, az ulmi hajósok kigúnyolására terjedt el az „ulmi skatulya” elnevezés.

1712-től minden héten egy skatulya ment le Bécsig. Ezek a „menetrendszerű” tutajok nagyon népszerűek volt, még a 18. században épített ilyen típusú hajókat is skatulyának nevezték. Ulmban a mai napig ez a neve a menetrendszerinti hajójáratnak.

A végállomáson, Bécsben a tutajokat szétszedték, és a fát eladták. A hajósok az utat visszafelé gyalog tették meg, közben kis tehertutajokat húztak, magyar borral megrakva. Az ulmi piacteret ma is „Borudvar”-nak hívják.

(Vörösvári Újság, 2006. július)

Az „Ulmer Schachtel” megérkezése a Vörösvári Napokon. A vörösvári németek betelepülését felelevenítő ünnepség az én ötletem alapján került megrendezésre a Kacsatónál 2006. augusztus 12-én. Ezen a napon tíz óra tájt fáklyás menet indult gyalog és szekereken a Kacsatóhoz. Egy szekéren az UDJ együttes zenélt, a tónál pedig az Ifjúsági Fúvószenekar fogadta az érdeklődőket. Rövid tűzijátékot követően egy fáklyával kivilágított csónak, az „Ulmer Schachtel” jelent meg a tavon, szűk fedélzetén a Nemzetiségi Fúvószenekar tagjaival. A zenés kikötés után Boros Zoltán plébános felszentelte a vörösvári németek betelepülését jelképező hajót.

Fotó: F. A.

Könyvtár II.

Könyvtár udvara római út maradványait őrzi,
 Mérföldkő mutat itt három is útra valót.
 Solva* felé vezetett ez az út ezer és ezer éve,
 Légionáriusok lába tapodta követ.

* Esztergom római kori neve

Publius Papinusz:

Útéptetés

(részlet)

...

*Úgy kezdődik a munka, hogy barázdát
 vonnak, szélét az útnak így kimetszik,
 és jó mélyre kivájva, árkot ásnak.
 Majd feltöltik, amit kiástak újra,
 ám másképp: fenékén, az út „ölében”,
 nagy termésköveket szorosra raknak,
 hogy biztos legyen és sehol se tudjon*

*megsüppedni az út, a felszínét meg
 fogják össze sűrűn szegélykövekkel.
 S hány osztag sűrűn itten egyidőben!
 Erdőt irt ki, hegyet lehord az egyik,
 sziklát mozdít az útból el s fatörzset,
 másik nagy köveket cementez össze,
 s rétegben salakot, tufát terít rá,
 mások ki patakot terelnek arrébb,
 s vízgyűjtő pocsolját kiszárogatnak.
 ...*

Fordította: Hegyi György

Apám az 1982. május 17-én előkerült mérföldkővel, amely ma a könyvtár-udvarban álló három mérföldkő közül a középső. A követ Manhertz Márton téészelnök találta a határban, megmutatta apámnak – ekkor készült a fotó –, majd a MÉH vállalat markológójával beszállította a könyvtár udvarára.

Aurelius Respectus síremléke*

Pannon római polgár, büszke tekintetű harcos
 Néz a szemünkbe, vele két fia, kelta neje.
 Jobb keze fontos iratra mutat tanusítva a végzést:
 Légionárius ő, obsitos ősz haderő,
 Bő negyed évszázadnak után ki letette a kardot,
 Nyerve el érdem okán római férfi jogát**.

* A Karátsonyi-ligetben kiásott római síremlék 1932-ig a plébániatemplom déli falába volt beleépítve. A templom átépítésekor azonban onnan kivették, és a plébánia udvarán helyezték el ideiglenesen. Itt vetett rá szemet egy műgyűjtő, aki megvette, és balatonszemesi villájába szállította a követ, Vörösvár legértékesebb régészeti emléké. Ma Balatonszemesen látható, a Szindbád Wellness Hotel konyhája melletti falon (Árnyas fasor 1.)

** A nem római származású légiós katonának 25 évi szolgálat után nyerték el a római polgárjogot és az azzal együtt járó kiváltságokat.

2004. január 20-án láthattam először saját szememmel is a síremléket, amikor Grószné Krupp Erzsébet polgármesterrel és Molnár Sándor önkormányzati képviselővel, kőfaragó mesterrel leutaztunk Balatonszemesre, hogy a Szindbád Hotel tulajdonosával a kő esetleges visszavásárlásáról tárgyaljunk. Sajnos a dolog pusztán szándékban maradt... A következő oldalakon lévő fotókat ekkor készítettem.

Aurelius Respectus (jobb oldalt) és családja síremléke. A mészkőből készült síremlék nagyjából három méter magas lehetett, felső, timpanonos része hiányzik. A hiányzó timpanont egy hasonló kialakítású és stílusú aquincumi sírtábláról másoltam ide. *Fotó: F. A.*

Aurelius Respectus, a vélhetően kelta származású, római polgárjogot nyert veterán segédleگیós. Vajon visszakerül-e valaha is az őt és családját ábrázoló dombormű Pilisvörösvárra?

A kelta fejfedőt viselő feleség, a római viseletbe öltözött két fiú és a büszke apa

Aurelius Respectus a II. században Pannóniában szolgálta a Római Birodalmat egy segédleégióban. Amikor 25 év után nyugdíjba ment, megkapta a római polgárjogot, hozzá egy kis földet, itt, a mai Pilisvörösvár környékén, s családja körében, végre otthont találva a világban, békében élhetett. Amikor meghalt, timpanonos sírt emeltek neki, amelyen kelta fejfedős feleségével és két fiával együtt faragta meg őt a vélhetően aquincumi kőfaragó mester. A kép jobb oldalán velünk szembe néző légiós büszkén mutat az obsitos levelére, amely egyben római polgárrá emeli. Két fia megismétli ezt a mozdulatot, míg a szerető anya gyengéden karolja át kisebbik fia karját. (Fotók: F. A.)

Szolgáló és szolgálólány háromlábú áldozati asztallal a síremlék középső részén

Egy jubileumra *

Vásár téri iskola – 1938-2013.

Hetvenöt éve betelt eme jó hírű tanodának,
 Szelleme messze ható, életen át igazít.
 Bölcs tanítói a honszeretetre, a szépre neveltek,
 S küzdeni életen át, így gyarapítva hazát.

* 1938. december 5-én adták át ünnepélyes keretek között a Vásár téri iskolát. A jó öreg alma mater az első évtizedében a Magyar Királyi Állami Polgári Iskolának adott otthont, majd a II. világháború után nyolcosztályos általános iskolává alakult át. Kezdetben csak fiúk jártak ide, később vált koedukálttá. 1963-ban – fél évszázaddal ezelőtt – az iskola megnyitotta kapuit a gimnazisták előtt is. A gimnázium 1971-ben – miután saját épületbe költözött – önálló oktatási intézménnyé vált. A Vásár téri iskolát további története során először összevonták a Templom téri iskolával, majd ismét önállóvá vált. Ekkor kapott igazán hangsúlyt pedagógiai programjában a német nyelv oktatása és a nemzetiségi kultúra ápolása. Az elmúlt 75 évben több ezer diák akasztotta a vállára a ballagó tarisznyát a polgári, az általános iskolai és a gimnáziumi osztályokból ezen tanoda falai között.

A polgári iskola új épületének avatása 1938. december 5-én

Tantestület

A Vásár téri általános iskola tanárai – 1948-1975.

Krajnyák, Szarka, Greguss, Kovalik, Guti, Czomba,
Rübl, Fogarassy, Pekó, Bottlik Iván, Magyary,

Bartók, Borbély, Ömböli, Szirmai, Dettre, Bokorné,
Kullmann, Jáki, Pajor, Csonka, Zimányi, Hidas,

Domján, Manhertz, Lendvai, Brenner, Benke, Pajorné,
Milcz, Csákányi, Takács, Dániel, Eördögh, Izsó,

Mátyás, Tímár, Hargita, Szenthe, Keresztesy, Márton,
Papp, Rupf, Kiss, Marosy, Paál, Erdélyi, Simák,

Kómár és a Belényesy, „Kistaki”, Guth, Bokor Árpád
És a Kovács, s a Sidor, végre Pogány, Bagyula.

(Összeállítottam a 75 éves Vásár téri iskola ballagási tablói alapján.)

Önkéntes tűzoltók

Tűz kakas ugrik a ház tetejére, a tolla piroslik,
 Lángol a zsindely, a nád, hullik alá a tető.
 Fusson az élő, lába ha bírja, s a végzete hagyja,
 Mentse a porhüvelyét, s áldja a csillagait!
 Ám aki nem menekül, de a tűzbe szalad, s teszi dolgát,
 Óvja az embereket, s védi a ház javait,
 Fecskendő sugarát a pokol bugyorába behúzza,
 Összetörött kocsiból menti az áldozatot,
 S árvizi gáton a zsákokat adja fel éjjelen által:
 Áldja meg Isten ezért százszor a lánglovagot!

Az Önkéntes Tűzoltó Egyesületet Györgyi Gyula alapította meg 1908-ban. Ebben Sallai Lajos kéményseprő és Niedermüller Manó lakatos segített neki. Az alapszabályzatot 1910-ben hagyták jóvá. Az Egyesület kezdő létszáma kb. 30 fő volt. 1914 és 1918 között nem működött, mert nagyon sok tagját behívták katonának. A két alapító, Györgyi Gyula és Sallai Lajos az I. világháborúban meghalt. Így az önkéntes tűzoltóság vezetőség nélkül maradt.

Az Egyesület 1919-ben Römer Ferenc kádár és Piltzinger János vezetésével folytatta működését. Sajnos azonban nem sokáig, mert 1922-ben anyagi gondok miatt újra abba kellett hagynia tevékenységét.

1924-ben újra létrejött az Önkéntes Tűzoltó Egyesület, elnöke Szathmáry Zoltán lett. Szathmáry Zoltán tűzoltóparancsnok vezetésével a vörösvári önkéntes tűzoltócsapat nagy hírnévre tett szert mint a környék legjobb tűzoltó-csapata.

(Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza)

**1930. Hősök napja a régi focipályán (ma: Búcsú tér) –
önkéntes tűzoltóink látványos bemutatója**

Bányászok: indul a műszak

Bányatelep kicsi házai közt, ha barangolok olykor,
 Holt nagyapám jön elé, sántit, a botja kopog.
 Széncsata hőseiről magyaráz nekem, árnyas az arca:
 Tárnasötétben alant félelem oltja be őt,
 Mégis a sichts* ha jön, tele lesznek a népesek ismét;
 Kell a hazának a szén, kezdjük a műszakot el!

Dr. Réthy Zoltán

Éjjeli műszak

*Találkozunk az éjszakába',
 Súrolják egymást útaink,
 Az én kezemben műszertáská,
 Övében csáklya s lámpa ring.
 Műszakra járunk. Őt a tárna,
 Engem vajúdó kínja vár,
 Köszöntjük egymást: Jó szerencsét!
 S kitér utunkból a halál.*

* műszak

Bányászok sichta közben

*A kép forrása: Pilisszentiván Anno... Régi képeslapok, fotográfiák
egy bányászfaluról s lakóiról. Pilisszentiváni Helytörténeti
Közhasznú Egyesület, 2009.*

Bányászsors

*A bányaszerencsétlenségben elhunyt
vörösvári bányászok emlékére*

Elfogy az étel, a víz, a remény a sötét, üres éjben,
Lélek a testbe szorul, nincsen elég levegő.
Mint akit élve bezártak a nyálkás kriptahomályba,
Úgy tapogatnak alatt várva a szörnyü halált.

Menteni mind igyekeznek a társak a jelre figyelve:
Hallik-e halk kopogás, élnek-e még odalent?
Ámde nem oldja a dermedt, ostoba csendet a válasz,
Néma a lenti világ, s fenn a sziv összeszorul.

Fohász:

Szent Borbála*, legyél menedékük a sűrű sötétben,
Isteni irgalomért, égi kegyért esedezz,
Óvjad a mélybe rekedt elesetteket, értük imádkozz,
Nagy veszedelmük alatt adj nekik életerőt!

* A bányászok, kohászok, tűzérek, tűzszerészek, ágyú- és harangöntők védőszentje

Szerencsétlenségben meghalt bányász sírja a vörösvári köztemetőben

Fotó: F. A.

Bányatelepi Szent Borbála templom

Szeglete, ablaka, lépcsője ferde az isteni háznak,
Nincs egyenes vonala egy sem a bányá miatt*.
Hajdani oltárképe ma szűk folyosóra kitéve,
Nincs, akit óvjon a szent**, hallgat a mély odalent.

* Az épület ferdén megsüllyedt az alatta folytatott bányaművelés miatt.

** Szent Borbála, a három részből álló (triptichon) oltárkép főalakja. A hajdani oltárkép ma a templom szűk oldalfolyosójának falán látható.

A Szent Borbála-oltárkép a templom szűk folyosóján

Fotó: F. A.

A Szent Borbála-oltárkép eredeti helyén

Hősök tere

Néma betűkkel a sápadt kőbe bevésve a névsor:
Két iszonyú haragú háboru hősei ők.
Adria mélye vagy itthoni cinterem őrzi az álmuk,
Don-kanyar árka, kopár alpesi jégtemető,
Ottan alusznak az ostoba, néma magányban,
Vak szemekre borul végtelen éji homály.

Dr. Réthy Zoltán

Hősök napja

*Ma hősi szívről, hősi vérről
Regét regél a cserfalomb,
Ma megtanulhat imádkozni,
Ki imádságot sohse mond.
Ma nincsen sváb és nincsen tót se,
Ma mindenki büszkén magyar,
Ma értjük egymást s hogy e föld az,
Mely ápol s egykor betakar.*

Az I. világháborús emlékmű a Hősök terén 1944-45-ben. Baloldalt a hősök mécsestartója, jobboldalt az országzászló rúdja, a talapzaton a Trianon utáni Magyarország ábrázolása

Kitelepítésre várva*

Nagymama férje a háboruban elesett a hazáért,
 Őt pedig ím e haza száműzetésbe veti?
 Özvegyi gonddal kis batyujával a messzibe menjen?
 Képes-e élni a fa, mely gyökerét veszíti?

* Nagymamám, özv. Fetter Jánosné neve 1946-ben felkerült a kitelepítettek listájára, amit kifüggesztettek a tanácsházán. Édesapám, Fogarasy Mihály neve nem volt rajta a listán.

Odalról egy szűk ajtón keresztül fényesség áramlik a labirintusba, s gyönyörű sváb énekek szűrődnek ki. Belépve, megdöbbenő látvány tárul elém: nyers deszkákból összeeszkábált alkalmatosságok sorakoznak a keskeny teremben, fölöttük jókora batyuk lógnak a mennyezetről. A középső ládának üvegteteje van: imakönyv, ruhadarabok, használati tárgyak, fényképek az üveg alatt: egy élet, egy sors jelképei. Ahogy szomorú valóság és jelkép egyben mindegyes mennyezetről lógó batyu is, a kiállítás alcímében is visszaköszönve: Bölcsőben ringattak, batyuval kidoztak.

(Részlet a 2006. június 1-jén a Terror Házában „Német sors Európában – sváb sors Magyarországon” címmel megnyílt időszakos kiállításról szóló cikkből. Vörösvári Újság, 2006. június)

**A Terror Háza kitelepítési kiállításának egyik terme
batyukkal és koporsóra emlékeztető ládákkal**

Fotó: F. A.

Rózsalányok erénydíja*

Úri ajándék tiszta, erényes, szűz hajadonnak,
Lagzira bőven elég, s házra is juthat akár.
Míg a Karátsonyi grófok birtoka, pénze elég volt,
Több tucat ifju leány élete révbe jutott.

* 1881-ben, Rudolf trónörökös és Stefánia hercegnő egybekelésékor gróf Karátsonyi Guidó földesúr francia mintára 20 000 forintos alapítványt tett, amelynek jövedelméből évenként egy-egy erényes hajadont házasítottak ki felváltva Pilisvörösváron, Solymáron, illetve Pilisszentivánon. 1882-től 1914-ig 33 rózsaeseküvőre került sor. Az utolsó vörösvári rózsapár Schön Teréz és Pilczinger János volt. 1913-ban esküdtek egymásnak örök hűséget.

Mirk Teréz, aki mint rózsalány 1898-ban kötött házasságot Kozek Józseffel. A felvétel egy mariazelli zarándoklaton készült a Mária-szobor előtt.

(A kép forrása: Fogarasy-Fetter Mihály: Pilis-vörösvár története és néprajza)

22.

Búcsú

Templomi szent napon árad a jókedv, víg zene szólal,
Sváb rokonok hada ím sátoros ünnepet ül.
Ringlispíltre felülve sikítanak ifjak erősen,
Gyermekek apraja míg dodzsem előtt epedez.
Bóvliban ismét túrhat a polgár, sör szaga árad,
Este a bálban a tánc fékeitől szabadul.

Dr. Réthy Zoltán

Búcsú

Nagyboldogasszony oltárképén
Kezet csókol a napsugár,
S ki tengeren túl vándorolt ki,
Lélekben az is hazaszáll.
Fehérre meszelt házikókkban
Megsült a kacska s a kalács,
Gyerekre vár a hinta lova,
Legényre a leány s a tánc.

Amikor a „vurstli” még a Vásár téren volt...

Hajdani szőlőskertjeinkről

Gondosan ápoltság dúslevű szőlője híres e tájnak,
Placska, Garancs, Ziribár kincse a mézizű bor!

Semmiféle szántóföldi termék nem terem a határban oly mértékben, hogy azt pénzthozó jövedelmi forrásnak nevezni lehetne, sőt az a helybeli lakosság belszükségére is gyakran kevés. Legfeljebb kukoriczából, krumpliból vesznek be némelyek csekély pénzt. Fő jövedelemforrás: a szőlőművelés és gyümölcstermelés. Ez mindenik jókarban van. Nemcsak saját határán van a községnek szőlője, hanem a szomszéd garancsi pusztát is, mely egészen szőlő, a vörösváriak bírják. A bor mellett a friss szőlőeladás sem megvetendő. Tagosításakor két hold föld hasított ki községi faiskolának, de ez futóhomok, s csak akác neveltetik rajta. Még a tagosítás előtt beültetett 197 hold akác most már szép erdő.

(Galgóczy Károly: Pest-Pilis és Solt törvényesen egyesült vármegye monographiája)

Ma is használatos régi bálványprés a Pacsirta utcában. A nagyjából 5 méter hosszú és 2 méter magas monstrumot a felirata szerint 1881-ben készítette Josef Braun. A prés ma is tökéletesen működik.

Fotó: F. A.

Szüret

Őr-hegy alatt dagadoznak a szőlők, must szaga árad,
 Prés leve csordul alá, készül a holnap bor.
 Víg zene szólama fusson, lányokat üzzetek, ifjak!
 Bort ide énnem is, balga, ki most nem iszik!

Szüreti mulatságra

*Hölgyek, Urak most rám figyeljete!
 Száraz gígával tovább ne menjete!
 Jó borral kell meglocsolni azt,
 Abban az igazság, az adhat vigaszt.*

*Mert jól kigondolta Noé apánk,
 Hogy üresen sose legyen kupánk.
 A szőlővesszőt ezért betette
 Bárkájába a vihar előtt este.*

*Másnap kitört hatalmas vízözön,
 Hitetleneknek Isten így üzen.
 Emlékezzvén mind e szörnyű napra,
 Verjünk szaporán egy hordót csapra.*

*Áldjuk Noét és a szőlőmunkást,
 Reájuk igyunk jó áldomást.
 Igyuk a jó Othellót és Nohát
 Éljen a szőlő és a bor. Vivát!*

*S ha leszáll az este, nyolc óra tájt.
 Ne kerüljétek el a zenetanodát.
 Annak sramlizenés nagytermében,
 Szüreti bál leszén jó kedélyben.*

*Lehet ott jó bort inni számosat,
 Meg lehet forgatni a lányokat.
 Szerelem s bor hevíti ha vágyad:
 Kapkodd frissen, ügyesen a lábad.*

*Végül nem mondom én alávalót,
 Elárulom: a talpalávalót
 A Bravi Buam fogja húzni,
 Őket kell ráadásért nyúzni.*

*De szavaim én tovább nem toldom,
 Mert igen kiszáradt már a torkom.
 Tisztelettel emelek süveget:
 Ide nekem egy borosüveget!*

Isten megáldja mindnyájunkat!

Szüreti mulatság résztvevői
(A kép forrása: Fogarasy-Fetter Mihály:
Pilis-vörösvár története és néprajza)

Vörösvári sör

Árpa-maláta alapja a sörnek, ízt ad a komló,
 Mestere főzi ki itt allgäui minta nyomán.
 Jó sörözőben a vendég élteti mennyei voltát.
 Rotburger söre vár, teljen a krigli, pohár!

A családi vállalkozás 1993-ban kezdte el működését Pilisvörösváron. A két évig tartó előtanulmányok és az üzem fél éves felépítése után a város egy olyan sörfajtaival lett gazdagabb, amely megfelel a német minőségi előírásoknak is. 2000-ben a sörfőzde egy bajor stílusú sörözővel bővült, majd 2003-ban elkészült a fedett kerthelyiség, mely nagyobb rendezvények lebonyolítására is alkalmas.

Jáki András tulajdonos:

„Édesapám a nyolcvanas években élelmiszer-ipari beruházásokat vezetett, s amikor a kilencvenes évek elején önállósodni akart, a pékség és sörfőzde jött számításba. Jó választás volt, hogy az utóbbi mellett döntött, hiszen a környéken azóta számos pékség működik, sörfőzde viszont egy sem.

A technológia a bajorországi Allgäuből, egy helyi sörfőzőmestertől származik: helyben főzzük és mérjük ki a sör javát. Igyekszünk a környezetet is az ottani színvonalhoz igazítani.”

(Forrás: www.rotburger.hu)

Régen is szerették a jó sert Vörösváron

Arcélek

26.

Csonka József

tanár, iskolaigazgató, Vörösvár díszpolgára

Csonka tanár úr: római jellem, jó pedagógus,
Bölcs, szigorú vezető, nagyszerű férfin volt.

Csonka József kitűnő pedagógus és igaz ember volt. 1938-ban került Pilisvörösvárra, a Hóman Bálint kultuszminiszter által felavatott polgári iskolába, melynek először beosztott tanára, később igazgatója lett. A háborúban és az utána következő években nehéz volt helytállni, nehéz volt embernek maradni. De Csonka József megpróbálta, és neki sikerült. Beosztottjaihoz sohasem a hatalom birtokában szólt, hanem mindig a kollegialitás és az emberség vezérelte. Szerettük őt, mert őhöz mindig bizalommal fordulhatunk, soha senkit meg nem bántott, és akin lehetett, mindig segített. A tanulókat nagyon szerette: szigorú volt hozzájuk, de mindig mint igazgató bácsi, és nem mint igazgató úr szólt hozzájuk. A történelem volt a kedvenc tantárgya, és ezt úgy tanította, hogy minden tanuló megértette, és már az órán megtanulta. Szerette az irodalmat is. Sok cikke és novellája jelent meg különféle ifjúsági lapokban és az iskola évkönyveiben.

Fogarasy-Fetter Mihály

1971-ig az általános iskola és a gimnázium egy intézményen belül működött, Csonka József igazgatásával

Jolán néni

*Berencsvári (Kralovich) Gyuláné,
szül. Kullmann Jolán, polgári iskolai tanár,
a vörösvári polgári iskola megalapítója és
első igazgatója, Vörösvár díszpolgára*

Iskola létrehozója*, direktora, legjelesebbje.
Élete példaadó. Hála övezze nevét!

* Jolán néni 1924-ben hozta létre magán polgári iskoláját, amely három éven át a saját házában, a Táncsics utca 3-ban működött. 1927-ben az állam átvette az iskolát, amelynek igazgatója az első időkben Jolán néni volt.

**Jolán néni és tanítványai a polgári iskola
Puskin utcai régi épületének udvarán**
*(A kép forrása: Fogarasy-Fetter Mihály:
Pilis-vörösvár története és néprajza)*

Dr. Rübl János
tanár, Vörösvár díszpolgára

Doktora* és okítója a földtannak meg a -rajznak
 Vásár téren, ahol asszonya is tanított.
 Művelt embereket nevel ő a tenyérnyi hazának:
 Szelleme és humora mindig is példa marad.

* Doktori disszertációjának címe: A Pilisvörösvári-medence geomorfológiája

Dr. Rübl János legendás tanáregyeniség. Szellemisége, humánuma, játékosága, tudós kíváncsisága ma is bennünk él, egykori tanítványaiban. Ez a rendkívüli kincs, tudás, a természet és a tudomány iránti tisztelet egész életünk során elkísér már minket. Csak rendkívüli tanáregyeniségek képesek arra, hogy ily mértékben és maradandóan hassanak tanítványaikra, s ne csak a valódit, az igazat is láttassák velük. Dr. Rübl János tudós tanár, olyan, akivel későbbi tanulmányaim során is kevésszel találkoztam. Neki köszönhetem, hogy negyed évszázaddal érettségi bizonyítványom kézhezvétele után is szilárdan hiszek az emberi humánus nagyságában, a természet örök csodájában, a tudomány, a ráció diadalában a babonáság és ostobaság fölött. Bátran ki merem jelenteni, dr. Rübl János tanár úr életem egyik meghatározó személyisége.

**Koszorúk és virágok borítják el
dr. Rübl János tanár úr ravatalát**
Fotó: F. A.

Jáki Lajos

tanító, Vörösvár díszpolgára

Néhai Jáki Lajos tanító a leventecsapatnak
 Volt a parancsnoka és sportkörök elnöke itt.
 Edzett ifjakat égő honszeretetre tanított:
 „Ép test, lélekerő, rajtatok áll a jövő!”

A Levente Egyesület

A Levente törvényes intézmény volt, amelyet az 1921. évi LIII. törvény értelmében hoztak létre.

Minden falu és város köteles volt megalakítani egy helyi levente szervezetet. A cél világos volt: a tömegsport elterjesztése és az ifjúság iskolán kívüli nevelése. Ez azonban csak ürügy volt. A valóságban az ifjúság katonai előkészítéséről volt szó. Ez már 1939 előtt is egyértelmű volt: a leventekiképzés a két világháború között a hagyományos magyar katonakerényeknek megfelelő neveléssel akarta az ifjúságot testileg és lelkiileg felkészíteni a haza védelmének nemes feladatára.

A leventekötelesek évente legfeljebb 10 hónapig és hetente legfeljebb négy óra hosszat voltak kötelesek részt venni a kiképzésben. A leventekötelezettség a 12. életévtől a befejezett 23. életévig tartott, ill. addig, amíg a fiatalembert tényleges katonai szolgálatra behívták.

(Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza)

**Jaki Lajos, a levante szervezet későbbi elnöke
kerékpáros csapatával Máriaremetén**

Hidas György

tanító, tanár, Vörösvár díszpolgára

Népzene kincseit értőn szedve csokorba először*,
 Összekötötte a múlt és a jelen fonálát.
 Lelkes mentora táncosaink ifjú csapatának.
 Élete példaadó: ritka az ily tanító!

* 1989-ben kiadott népdalgyűjteményének címe: Volkslieder und volkstümliche Weisen aus dem Liederschatz der werischwarer Deutschen

Gyuri bácsi war zu seiner lebzeiten nicht nur in seinem Heimort, sondern in ganz Ungarn, sogar in Österreich und Deutschland bekannt und beliebt als Kulturgruppenleiter. Georg Hidas-Herbst gehörte zu den Wenigen, die es nach dem Zweiten Weltkrieg gewagt hatten, sich öffentlich zum Deutschtum zu bekennen. Er war in seinem ganzen Leben als Deutschlehrer und Kulturgruppenleiter damit beschäftigt, eine neue Generation heranzuziehen, die sich erhobenen Hauptes zu ihrem Deutschtum bekennen und öffentlich als Deutscher auftreten. Er hat mit seinem Lebenswerk die Geschichte von Werischwar kräftig mitgeprägt und allen Deutschen in Werischwar ein Beispiel gezeigt. Georg Hidas-Herbst hat uns mit seinem Leben den richtigen Weg gezeigt, welchen wir in der Zukunft zu gehen haben.

Fogarasy-Fetter Mihály

Gyuri bácsi a tánccsoport lelkes tagjaival

Janka András

tanító, Vörösvár díszpolgára

Don, Voronyezs, Kijev és Uszman hadifoglya öt évig,
 És miután szabadul, Rákosi zárja be őt.
 Forradalom leverésekor ismét sorsa a börtön,
 Nem töri megse meg őt zsarnokok ócska hada.

Bandi bácsi nem véletlenül vívott ki magának tiszteletet mindenhol, ahol megfordult. Szókimondása, bátorsága, egyenessége, meggyőződésének nyílt felvállalása imponáló volt. Ennek egyik példája, hogy a 60-as években – amikor sok pedagógus nemcsak vallásos hitét tartotta titokban, hanem ha lehetett, még a papokat is elkerülte – Bandi bácsi rendszeresen, feltűnő barátsággal, hosszasan és kedélyesen beszélgetett az iskola udvarán Marlok István plébános úrral, nyíltan vállalva ezzel saját hitét is, és más hívők iránti szolidaritását is.

Mindemellett Bandi bácsi nyitott, érdeklődő és barátságos ember is volt. Ha leállt valakivel beszélgetni, számtalan kérdést tett fel. Érdeklődése őszinte volt, ezért sosem volt terhes, soha nem tűnt faggatásnak vagy kíváncsiságnak. Még most, az utolsó években is mindig humorral, jókedvűen beszélt, soha nem panaszkodott, magát soha nem sajnáltatta, inkább igyekezett jókedvet, derűt, optimizmust sugározni maga körül.

(Részlet Gromon István polgármester gyászbeszédéből. 2012. január 12.)

**Bandi bácsi tevékeny, küzdelmes életéről beszél
díszpolgári címének átvételekor, 2007. október 23-án**

Fotó: Török István

Oláh Imre

tanár, iskolaigazgató

Kultura, bölcselet és kifogástalan öltözet, ízlés:
 Így jeleníti meg őt képzeletünkben a múlt.
 Iskola élén éveken által jó vezető volt,
 Szelleme mában is él, intve vezérli utunk.

Nemcsak a középiskolában és főként nem csak középiskolás fokon tanított. Hanem mindenütt és mindenkit. A műveltség, a kulturáltság, a tiszta gondolatok, a szabatos beszéd lételemei voltak. Mindig választékosan öltözködött, és mozdulatai is megfontoltak, elegánsak voltak. Viselkedéséhez illemtankönyvet lehetett volna igazítani. Valódi úriember, gentleman volt, akinek mindig élvezetes volt a társaságában lenni, szellemének bűvkörébe kerülni.

A humanista ember életkedve, a hívő ember alázata és az alkotó ember nyughatatlansága egyaránt jellemezték őt. Mindezen felül kedves és bölcs humora volt, amely nemcsak kellemes társalgóvá tette, de segítette őt a társadalmi és a magánéleti tragédiák elviselésében és túlélésében.

Egyszerű, szegény alföldi családból származott és tehetségével, szorgalmával nagyon magas megbecsülésre tett szert. Egész életében segítette ennek elérésében az az erkölcsi tartás, amit családjából hozott, és lelkében mindig erősen meglévő református hite. Szellemisége, hite, erkölcsisége, műveltségének varázsa továbbra is gazdagítani fog minket. Emlékét örökön megőrizsük.

(Részlet Grószné Krupp Erzsébet polgármester gyászbeszédéből. 2006. júl. 14.)

Elegancia, választékos stílus, ízes beszéd, meggyőző, higgadt érvelés, magas műveltség, európai szellemiség, humanizmus, tolerancia, szerénység, humor: ez volt Oláh Imre

Fotó: F. A.

Dr. Réthy Zoltán

*körzeti orvos, a vörösvári „Stefánia”
Any- és Csecsemővédő Intézet megalapítója,
költő, Vörösvár díszpolgára*

Óvta a kisdedet, édesanyát meg a csonka hazánkat,
Erdélyben született, s otthona lett a Pilis.
Verseket írt* Trianonról, bús magyarok igazáról:
„Honnak a sok születő gyermek ad újra reményt.”
Félévszázadon is túl gyógyította a népet
Test és lélek okos, jó nevű orvosaként.

* 1938-ban „Én így imádkozom” címmel jelent meg verseskötete. 2008-ban ugyanezzel a címmel jelentettem meg összegyűjtött verseinek kötetét.

Részlet Pusztai (Katona) Sándor „A Stefánia 10 éves jubileumára”
c. verséből, melyet dr. Réthy Zoltánnak írt 1933-ban:

*Tíz éve áll a Stefánia háza,
Tíz éve él benn a szeretet,
Tíz éve, Istenem, izmos magyar jövő,
Megmentettél mennyi gyermeket!*

*Megtartani mindegyes magyart,
A gyermeket, bennük leszünk nagyok.
Hallod, orgonál a Pilis rengetege,
S csendülnek jövőbe zengő kardalok!*

Réthy doktor úr rendel

Bába néni

özv. Fetter Jánosné születésnő

Férjura ifjan a háboru áldozatául esett rég*,
 Iskolapadba ezért szorgosan újra beült,
 Bábatanoncként bújta a gótbetüs orvosi könyvet.
 Özvegyen és egyedül tartja el árva fiát.
 Majd' hatezernégyszáz gyereket segített a világra,
 Áldás járt a nyomán: boldog öröm s szeretet.

* Fetter János az I. világháborúban tengerészként, aknász tisztesként szolgált. Halálának körülményeiről apám így ír: „Miután én 1917. május 21-én megszülettem, apám még mindig a haditengerészetnél szolgált. Mikor 5 hónapos voltam, szabadságot kért október 10-ére, hogy láthasson engem. Október 9-én, az indulása előtti napon ő és néhány tengerésztársa azt a feladatot kapta, hogy hatástalanítsanak néhány tengeri aknát. Az egyik akna felrobbant, és valamennyien szörnyethaltak.”

Tanúságot teszek, hogy Mari néni hivatásban nagyszerű szakmai felkészültséggel rendelkezett. Tudjuk, hogy az emberpalánták sokszor születésük előtt megkezdik a rendetlenkedést, és különböző problémákat okoznak, gondot anyjuknak, az orvosnak és a bábának, kiknek az a feladatuk, hogy ezeket a rendellenességeket idejében észrevegyék. Elmondhatom, hogy Mari néni a diagnózisokban sohasem tévedett. Két szót írt fel egy cédulára, egy küldönccel elküldte, hogy mire készüljek. Öröm és megnyugvás volt az ő nyugodt, hozzáértő segítségével dolgozni.

(Részlet dr. Réthy Zoltán gyászbeszédéből. 1976. szeptember 28.)

özv. Fetter Jánosné mint bábaképzős növendék

Marlok István

apátplébános, helytörténész, Vörösvár díszpolgára

Szomszéd kis falu* gyermeke volt, aki ős-anyanyelvén
Adta tovább az ígét német nyelvű misén.
Hosszú éveken át papként szolgált a falunkban –
Helytörténet iránt elkötelezve magát.

* Pilisszentiván

Marlok István 1947-től volt a község plébánosa, 1987-ben, röviddel aranymiséje után vonult nyugdíjba.

Lelkipásztori hivatása mellett az egész vidéket érintő helytörténeti kutatómunkát folytatott. A hazai németiség eredetének kutatásával, ősi német családfák felállításával, a község múltjának megismertetésével elévülhetetlen érdemeket szerzett. Azokban a nehéz években, amikor a nemzetiségi anyanyelv használata nem volt kívánatos, Marlok István apátplébános úr német nagymiséit tartott, és életben tartotta a nyelvet és a hitet.

Ő volt az az ember, aki a vörösváriakat a bölcsőtől a koporsóig kísérte. A szenteltvíztől az utolsó kenetig kísérte az életünket, tanította a gyermekeinknek a hittant, barackot nyomott a fejükre és focizott a fiúkkal. ... Bár eltávozott közülünk, életével, munkásságával úgy távozott, hogy örökre itt hagyta lába nyomát.

(Részlet Grószné Krupp Erzsébet polgármester gyászbeszédéből. 1995. december)

Marlok István apátplébános sírja a vörösvári temetőben

Fotó: F. A.

Vass Márton

kántor, Vörösvár díszpolgára

Templomi énekek általa szólaltak meg először
 Úgy, ahogy zengeni kell dallamot és ütemet.*
 Karnagya templomi, bányász és iparosköri karnak,
 Kórusversenyeken sokszor elismerik őt.

* Vass Mártonnak kántori működése kezdetén számos problémával kellett megküzdenie. Erről így ír apám „Akik itt hagyták lábuk nyomát” c. könyvében: „A kezdeti időszak igen nehéz volt. A templomi éneklés a falu évszázados rossz beidegződésén alapult. Ritmustalanul, nyújtottan éneklő, de rendkívül lelkes templomlátogatókat ismert meg. Az akkor még harmóniumkísérettel folyó népének rendszerezése komoly feladatot és nem kis ellenállást váltott ki. »Mi mindig így énekeltünk, és így is fogunk« – mondták. Amikor megkezdte az énekek lejegyzését és harmonizálását, kitűnt, hogy a muzikális fülű vörösvári emberekben a kezdeti ellenállás után remek partnereket talált. Ennek eredménye még ma is hallható a német nyelvű misék gyönyörű és értékes énekeiben.”

Vass Marci bácsi és kórusának tagjai temetésen

Gróf Karátsonyi Guidó*

földbirtokos, Vörösvár kegyura

Armeniából jöttek az ősei honni vidékre,
 Szép Szamosújvár lett nekik az új anyaföld.
 Vad törökökkel víttak elégszer gyilkos erővel**,
 Bánatusban*** ezért birtokok illetik őt.
 Dús vagyonát nemes emberi módra megosztja a közzel,
 Bőkezű, nagy Mecenász, élete példa nekünk!

* Az örmény származású család legjelesebb tagja, az 1848-49-es szabadságharcban a pesti nemzetőrség egyik megszervezője. Nemzeti érzelműsége, a szabadságharcban játszott szerepe miatt a bukás után megfosztották birtokaitól, ám – vélhetően az előkelő osztrák Stahremberg családból származó feleségének is köszönhetően – hamar megbocsátottak neki. Nem sokra rá osztrák birodalmi, majd magyar grófi címet kapott. Élete során számos nagy értékű alapítványt tett, híres volt művészetpártolásáról, budai palotájának képtáráról. A palota színháztermében rendszeresen színházi és jótékonyági esteket, koncerteket tartottak. Többször fellépett itt Liszt Ferenc is, aki a gróf személyes jó barátja volt.

** A család címerében látható érdekes címeralak – egy jobb mancsában kardot, bal mancsában levágott török fejet tartó, két lábán álló párduc – is büszkén erre utal.

*** Bánát, Bárság: A Tisza-Maros szöge. A Karátsonyiak birtokai Torontál és Temes vármegyében voltak. A birtokközpont Beodrán volt. Itt két kastélyt és kegyúri templomot is építettek. Gróf Karátsonyi Jenő Bánlakra tette át a birtokközpontot, ahol mintagazdaságot hozott létre. Bánlaki kastélyában értékes műtárgyakat és régiségeket halmozott fel. Többek között egy eredeti egyiptomi múmiát is.

Fényképfelvétel gróf Karátsanyi Guidóról. A fotó a Borsos és Doctor fotografiai műteremben készült. A cég társtulajdonosa az a Borsos József volt, aki festőművészként is beírta nevét a magyar kultúra aranykönyvébe. A fénykép Gyurkó Péter tulajdonában van. (Gyurkó Péter édesapja gróf Karátsanyi-Keglevich Imrének, az utolsó vörösvári grófnak volt titkára és intézője.

Gróf Karátsonyi Jenő

földbirtokos, Vörösvár kegyura és díszpolgára

Gazdag apának a hű követője a gyűjtögetésben,
 Képtárába Budán sok remeket vetetett.
 Ám Trianonban elúsztak a bánátusbeli földek,
 Dobra kerültek ezért műremekek s paloták.*

* Gróf Karátsonyi Jenő nem tudta visszaperelni bánáti birtokait, ezért elszegényedett. Kénytelen volt eladni budai palotáját, árverésre bocsátani híres képtárát és a palota berendezését, valamint eladni pilisvörösvári uradalmának nagy részét is. (Ekkor parcellázták fel a Karátsonyi-ligetet is.) A Krisztina körüli romantikus stílusban épült palotát (Fancsali János kutatásai szerint) a náci német állam vette meg, hogy a német szellemet terjesztve birodalmi iskolát építsenek ide. A gróf Karátsonyi Guidó által a XIX. század közepén megálmodott impozáns épületet lebontották, ám a háború előrehaladta miatt az iskolából nem lett semmi. A 1950-es években a Kohó- és Gépipari Minisztérium ormótlan, szocreál stílusú épülettömbje foglalta el az egykori Karátsonyi palota helyét. Ma egy távközlési cég irodaházaként szolgál az épület.

Gróf Karátsanyi Jenő

Benczúr Gyula olajfestménye

A nyíregyházi Jósza András Múzeum tulajdona

Imre gróf

Vörösvár utolsó kegyura

Keglevich ősei horvát honból jöttek a grófnak,
 Anyja Karátsonyi-vér, Guido leánygyereke.
 Hogy ne enyészzen törzsöke grófi családnak,
 Nagybátyjának utóbb megfogadott fia lett.*
 Birtokot, ékszereket meg a számos adóslevelet
 Ő örökölte ezért, törte miatta fejét.
 Mit Trianon a családtól el nem orozhat egészen,
 Államosítja a párt átkos idők elején.
 Nincstelen úrként hagyta el végül a földi világot.
 Jószivü bácsika volt, kit szeretett a falu.

* Az utolsó vörösvári földesúr, gróf Karátsonyi-Keglevich Imre gróf Keglevich Gyula és Karátsonyi Ilma fia volt. Gyermektelen nagybátyja, gróf Karátsonyi Jenő adoptálta őt, hogy a családi vagyon maradékát átörökölhessen rá. Mivel Imre gróf is gyermektelenül halt meg, a Karátsonyi család grófi ága kihalt. Ez azonban ekkor már nem volt érdekes, mert a kommunista diktatúra amúgy is mindent elvett tőlük. (A grófi címet Karátsonyi Guidó szerezte meg annak idején.)

**Gróf Karátsonyi-Keglevich Imre
a Máltai Lovagrend egyenruhájában**

Moór Anna**színművésznő*

Júlia szép szerepét ő játszta először a nemzet
 Nyelvén színpadon itt – tapsot aratva sokat.
 Ünnepe volt magyaroknak amint dobogóra kilépett
 Fényes csillagaként Thália papjainak.

* Ő volt az első – mai szóval élve – színházi sztár. A feljegyzések szerint egyik alakítását fél óras tapssal fogadta a magyar szóra kiéhezett közönség. Kazinczy Ferenc így emlékezik meg róla: „Szava, állása, mozgásai, különösen az a mesteri kéztartás is csudálást érdemle.” Később a színésztől visszavonulva Rehák József pesti ügyvédhez ment feleségül, aki 1828-ban birtokot vásárolt Vörösvárról, és vele együtt ideköltözött. Rehák József kb. 60 éves korában Vörösvár postamestere lett.

Rehák Józsefné, sz. felsőőri Moór Anna 1842-ben halt meg. Az akkori Solymár utcai temetőben temették el. Tetemét 1927-ben exhumálták és átvitték a jelenlegi temetőbe, ahol a sírja a temető közepén helyezkedik el. 2014 januárjában kezdeményeztem, hogy sírját a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság nyilvánítsa védetté a Nemzeti Sírkert részeként. Kezdeményezésemre a Bizottság 2014. februári ülésén egyhangúlag védetté nyilvánította a sírt.

Moór Anna (1815)
Donáth János festménye

Moór Anna sírja a vörösvári temetőben
Fotó: F. A.

Gróf Apponyi Albert
*Vörösvár első díszpolgára**

Apponyi volt magyaroknak szónoka Nagy-Trianonban,
 Mindent elkövetett: szét ne szakadjon a hon.
 Lángheví szózata sok süket antant fülre talál ott.
 Űzött préda gyanánt vérzik el árva hazánk.

* A képviselő-testület 1921. május 22-i határozata a díszpolgári cím odaítéléséről: „Pilisvörösvár község képviselő-testülete Apponyi Albert grófot 75-ik születésnapja alkalmából és 50 éves közérdekű munkásságának elismeréséül egyhangú lelkesedéssel Pilisvörösvár község díszpolgárává választja meg. Indokok: A nemes gróf kimagasló politikai pályafutását a mi választókerületünk megbízó levelével kezdvén meg: közérdekű munkásságával a magyarság történelmének, kultúrájának, hírnevének annyi díszet szerzett, hogy díszpolgárrá választását kötelességünknek kell elismernünk.” Apponyi Albert 1933-ban bekövetkezett halála után az iránta érzett tisztelet jeléül a képviselő-testület a községháza előtti teret „Gróf Apponyi Albert tér”-nek nevezte el.

Gróf Apponyi Albert
László Fülöp Elek festménye

Dr. Hóman Bálint

*kultuszminiszter, Vörösvár díszpolgára**

Dicstelen és keserű a halála a jóra törőnek,
Célja, ha eszközöket szentesít és igazol.
Érdeme Vásár téren az iskola, ám neve tiltott.
Pálcát tört a világ élete, sorsa felett.

* „Pilisvörösvár képviselő-testülete 1921. május 22-én hozta meg a díszpolgári címről szóló határozatát. Dr. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszternek köszönhetjük, hogy 1938. december 5-én polgári iskolát avathattunk. Már gyermekkorában gyakran töltötte nyári szünidejének egy részét Pilisvörösvárott anyai nagyszüleinél, akiknek a mai Művelődési Ház helyén vendéglőjük volt a XIX. század második felétől. Ez az úgynevezett Kelemen-féle kocsmá az országúttal párhuzamosan épült, és 5 ablakkal nézett a Fő útra, ajtaja az épület jobb szélén nyílt. Ezt az épületet Herbst Mihály az első világháború után megvette, lebontatta, és 1926-ban több termes vendéglőt építtetett a helyén. Hóman Bálint gyermekkorában játszótársa, sőt ideig-óráig iskolatársa volt Herbst Miska bácsinak. Mikor aztán az 1930-as években szóba került egy polgári iskola építése, minden erejével és befolyásával támogatta azt.”

(Fogarasy-Fetter Mihály: Akik itt hagyták lábuk nyomát)

A törvényhozás munkájában az ország 1944. márciusi német megszállása, majd az októberi nyilas hatalomátvétel után is részt vett. 1944 végén Szálasiék-kal együtt visszavonult a Dunántúlra, később német területre menekült tovább. Amerikai fogságba került, ahonnan a magyar hatóságok 1945-ben hozták haza. 1946-ban a Népbíróság mint háborús bűnöst életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. A per során Székfű Gyula és Kosáry Domokos kiálltak mellette. A büntetést a váci fegyházban töltötte, ahol szervezete nehezen viselte a megpróbáltatásokat. A jól megtermett férfi a beszámoló szerint rövid idő alatt 60 kilogrammra fogyott. 1951. június 2-án hunyt el. (Forrás: Wikipédia)

Dr. Hóman Bálint (jobb oldalt) átveszi a díszpolgári címről szóló oklevelet 1938. december 5-én a községházán. A kép bal oldalán gróf Karátsonyi-Keglevich Imre látható

(A kép forrása: Fogarasy-Fetter Mihály: Pilis-vörösvár története és néprajza)

Fedor Lajos
1956-os mártírunk

Bátor pesti fiúk közt harcol a forradalomban,
 Vérét ontja ki ott gépkarabély-sorozat.
 Sírján köztemetőben ez áll: „Meghalt a hazáért.”
 Kedves, halk szavu srác, nem feledünk soha el!

* 1956-ban halt meg Budapesten. Az 1956-os forradalom és szabadságharc egyetlen vörösvári áldozata ő. Húszévesen halt hősi halált. Csendes, szerény, visszahúzódo fiatalember volt, olyan, aki a légynek se ártott. 1956 magasztos és vérzivataros napjaiban ezt a halk szavú, otthon ülő fiút szülei mégsem tudták otthon marasztalni. Vette a kabátját, és egyik társával együtt két nappal a végzetes orosz támadás megindulása előtt Budapestre távozott. Egy héttel később holtan találtak rá a Palace Szállóban, nem messze attól a helytől, ahol a legsúlyosabb harcok folytak.

Fedor Lajos nővére, Erzsébet így emlékezik vissza arra, hogyan hozták haza öccsének holttestét az ostromlott Budapestről: „Amikor megtaláltuk a helyet, ahol Lajost eltemették, szólni is alig tudtunk. Zokogva álltuk körül a sírhantot. Később odajött hozzánk egy férfi és bemutatkozott: a közelben lévő Palace Szálló igazgatója volt. Kérte, hogy kövessük őt. Elvezetett minket a Palace Szállóba, ahol Lajost megölték. Elmondta, hogy amikor a harcok elcsitulak, bejött megnézni, hogy milyen károk érték az épületet. A lift mellett megtalálta Lajos személyi igazolványát, őt magát pedig lent a liftaknában. A testét két géppisztolysorozat lyuggatta át. Az igazgató egy ládába fektette a holttestet és elszállította a Rákóczi térre. Ő maga temette el, személyesen. A téren lévő emberek segítségével kihantoltuk a ládát, a kordéra fektettük és hazavittük. November 20-án hatalmas tömeg gyűlt össze a vörösvári temetőben. A nemzetőrök sortüze mellett Marlok István plébános temette el az öcsémet. A következő évben sírkövet állíttattunk a sírra a következő felirattal: MEGHALT A HAZÁÉRT. FEDOR LAJOS. 1936. V. 11. – 1956. XI. 8. KORAI ELMÚLÁSODAT FÁJDALMASAN SIRATJUK. SAJGÓ SZÍVÜNK BEN ŐRIZZÜK EMLÉKEDET.”

Agócs Attila

szobrász- és életművész, tanár

Jó humorú, filozófikus alkatú, nagyszerű művész,
Szobra kevés született, élete volt maga mű.
Szétszórt mindent szelleme ékes, dús vagyónából
Bölcs tanítónk s haverunk: rektor a kocsmapadon.

Ha magadat ki tudod művelni, meg a szférákat megmozgatni önmagadban, akkor tudsz jó szobrot csinálni. És nem fordítva. Igazándiból az erőteljes dolgok valaha is – akár tudományos, akár művészi munkáról legyen szó – akkor születtek, ha az alkotójuk belül igaz volt. Magát olyanná tette. Ha egyszer igazán jó szobrot faragok, akkor ettől lesz jó.

Az én egyéni életemben talán az volt a baj, hogy sok minden nem volt benne praktikus. Nagyon szeretném elmondani, hogy a valóság nem azonos a praktikummal. Ez azért nehéz, mert az ember a valósághoz való viszonyát úgy tudja lemérni, hogy ütközteti vele. De nem ez a valóság. A valóságban benne van az is, ami tebenned zajlik. Belül. Nem csak az a valóság, amikor te a másikkal találkozol. Az is, de nemcsak az... Ha szót váltasz vele, ha nem, akkor is létezik benned... és talán sikerül valahogy szoborba faragnom, de lehet, hogy verset írok belőle, nem tudom.

(Agócs Attila vallomása önmagáról és művészetéről Cseh Katalin interjújában. Megjelent az Opus c. kulturális folyóirat 1993/1-es számában.)

Agócs Attila pilisszántói házának udvarán
Fotó: Rásonyi Győzőné

Eröss Zsolt

hegymászó, egy évtizeden át Vörösvár polgára

Mount Everestet a lába taposta az ég közelében,
 Vad Himalája hegyén vívta csatái sorát:
 „Rajta, ha bírja a láb, s tele életerővel a lélek,
 Sorsom, a létem a hegy: mászni csak egyre tovább!”

– George Leigh Mallory angol hegymászó, amikor megkérdezték tőle, miért akarta megmászni a Mount Everestet, azt felelte: „Mert ott volt.” Elég ennyi filozófia ahhoz, hogy valaki megmásszon egy 8000 méter feletti csúcst?

– Sokat gondolkodtam mostanában ezen. Főleg azért, mert a magas hegyekben rendkívül sok kockázattal jár a mászás, és az ember kénytelen eltűnődni, vajon miért is vállal ennyi örültséget. Mallory idejében megvolt még a hegymászásnak az a vonzereje is, hogy olyan helyeken jártak a hegymászók, ahova még ember nem tette a lábát, olyan csúcsokat hódítottak meg, amiket előttük még soha senki... Úgy gondolom, ma elsősorban próbatételt jelent a hegymászás, minden csúcshívás. Az ember kíváncsi önmagára, arra, hogy mit bír, sikerül-e kiállnia – akár élete kockáztatásával is – a próbát, s ha épen, egészségesen jut le egy-egy veszélyes csúcsról, többnek érzi magát, és ez örömmel tölti el.

(Vörösvári Újság, 1996. augusztus)

**Eröss Zsolt önarcképe a Pamír hegység egy névtelen csúcsán
miután „Hópárduc” lett a „szovjet hétézresek beújtógetésével”**

*(A kép forrása: A Békási-szorostól a Mount Everestig. Eröss Zsolt
fotóalbuma)*

Bihari Sándor

festőművész

Őrzik a képek a lélek, a csend halovány ragyogását,
 Asszonyi test csodaszép fellobogó melegét.
 Hallom, a szíve ha dobban a fellegek éjsürüjében,
 Lágy ametiszt ragyogás sóhaj az ég tükörén.

Az egyetlen dolog, amiből ihletet tudok meríteni, az a természet. És mindegy, hogy egy szép női testre avagy az égre csodálkozom rá. Én például Vörösváron tanultam meg, hogy milyen gyönyörű az ég, itt tanultam meg eget festeni. A természet tanít bennünket, és nem fordítva. Nagyon sok festőnél pont az a baj, hogy meg akarja erőszakolni a természetet, rá akarja erőltetni saját magát. Anélkül, hogy rácsodálkozna. A természetre egyedül csak rácsodálkozni lehet. Ha ötszáz évig élnék, akkor is tudnék ámulni kifogyhatatlan csodáin.

(Vörösvári Újság,)

Én a csendet és a nyugalmat szeretem. Egész életemben a széphez kötődtem... Ha látok egy gyönyörű tájat, vagy megbámulok egy lélegzetelállítóan szép nőt, akkor a világ keserves dolgai megszűnnek a számomra, és csak a szépséget vágyom megragadni.

(Vörösvári Újság, 2004. szeptember)

**Ezt a fotót nagyon szeretem... Első beszélgetésünk
alkalmával készítettem róla otthonában**

Wenczl József

koreográfus

Régvolt ősei táncát átörökíti a mának,
 Mozdulatok gyönyörét, szépivü lépteiket.
 Műveit ihletik évszakok, ünnepek, emberi sorsok.
 Színpadon éled a múlt, krónika ez, csodaszép.

Ezeket a táncokat, tánclépéseket kisgyerekkorom óta ismerem és szeretem, mondhatni, hozzátartoznak a személyiségemhez. Ezeket alakígtattam, variáltam tovább. Ugyanakkor tudatosan törekedtem arra, hogy más tájegységek táncait is megismerjem és beépítsem a koreográfiáimba. A magyarországi németek kultúrája rendkívül színes és izgalmas, köszönhetően annak, hogy sokféle hatás érte az évszázadok során. Többször is jártam gyűjtőúton Baranya, Tolna és Bács-Kiskun megyében. Előfordult, hogy egy-egy ismerős zenekar hívott, nézzem végig a műsorukat, és hogy az ottaniak hogyan táncolnak rá. Így aztán elmentem, ültem a zenekar mellett 8 milliméteres filmfelvevőmmel, és rögzítettem mindent. Itthon azután leírtam a táncokat. ... A koreográfiáimban mindig törekedtem az életszerűsége, a természetessége. Igyekeztem bennük bemutatni a szülőföldem hagyományait, az itt élő emberek mindennapjait és ünnepeit.

(Részlet a Wenczl József koreográfussal ötvenéves művészeti jubileuma alkalmából készült interjúból. Vörösvári Újság, 2011. május)

Fotó: Hatvani László

Tuti néni

Hoffer Károlyné, sz. Zs. Dobozы Erzsébet

Ősi família büszke utóda e bölcs nemes asszony.
 Atyja a Bánffy nagyúr kertbeli pásztora* volt.
 Hajdani Bonchida híres urát ma is emliti gyakran,
 Versei őrzik a múlt titkait és mosolyát.

* Gróf Bánffy Miklós, Bonchida ura „kerti pásztoroknak” nevezte a kertészeket.

Élve a lehetőséggel, az »Erdélyi Versáliában« megnézhettem mindazt a kincset, amit a Losonczy Bánffyak évszázadokon át összegyűjtöttek, amit avatott kezű történetíró, Biró József A bonchidai kastély című könyvében hitelesen megírt. Mert Lovász bácsi, az öreg inas türelmesen végigjárta velem a kastély minden zegét-zugát, földszinten és emeleten. A négy bástyából kettő könyvtár volt. Az egyik az Ó, a másik az Új. Az Ó-könyvtárban csak Corvinából volt öt darab. Elképesztő, felmérhetetlen kincset érő könyvanyag. Láttam a kék, a sárga, a fehér szalont, minden díszével és festményeivel. Jártam a fekete ébenfa burkolatú gyöngyházberakásos kínai szobában, a hatalmas ebédlőben, a biliárdteremben, kártya- és dolgozószobákban. A Mária Terézia-lakosztályban, ami számomra életre szóló élmény maradt, és amiből az utókor, Erdély s az egész kis magyarhon vesztére semmi, de semmi sem maradt. Mert a kastélyt a II. világháborúban nagyrészt kifosztották, majd kilángszórózták és lebombázták.

(Zs. Dobozы Erzsébet: In memoriam gróf Bánffy Miklós. Részlet.)

**Tuti néni a Bányász emlékszoba
avatásán 2008 novemberében**

Fotó: F. A.

Zelenai István

*bányamérnök, sportrepülő,
Pilisvörösvárért emlékérmes*

Kék egeken repül ő, ki a mélyben a kőszemet vájja,
Fellegeket zaboláz, s életet óv odalent.
Külhoni köszénbányát biztos kézzel irányít,
S itthon a MÁV-alagút* újul a terve nyomán.
Nyugdíjas élete most se mihaszna, de sűrű, tevékeny:
Gyűjti a múlt javait, ápol, idéz hagyományt.

* A piliscsabai alagutat az ő irányításával, az általa feltalált korszerű eljárással újíttatták fel annak idején.

Pilisvörösvár Város Önkormányzatának Képviselő-testülete a 6/1993. (III. 4.) Kt. sz. rendeletében biztosított jogkörében eljárva Zelenai István nyugalmazott bányamérnök részére a pilisvörösvári bányászat írásos és tárgyi emlékeinek felkutatása, összegyűjtése és a nagyközönség számára történő bemutatása, valamint a bányászélet erkölcsi és szellemi értékeinek átöröklése terén kifejtett kiemelkedő munkájának elismeréseképpen Pilisvörösvárért emlékérmes adományoz.

(Pilisvörösvár Város Önkormányzata Képviselő-testületének 193/2012. (IX. 27.) Kt. sz. határozata)

**Zelenai István a Bányász emlékszoza
avatásán 2008 novemberében**

Fotó: F. A.

vitéz Fogarasy-Fetter Mihály

*tanító, tanár, könyvtáros, helytörténész,
Vörösvár díszpolgára*

Gyakorta hangoztatott mondása volt: „Leben, und leben lassen!”)

Édesapám miket élt át, oly hihetetlen előttem:

Don-kanyar ágyutüzét, bolsevik elfajulást...

Embersége, humánuma percre se hagyta magára,

Élt és élni hagyott poklokon át is akár.

Minden ember boldog szeretne lenni. Talán éppen azért vagyunk boldogok, mert nem értünk el mindent, és nem is érhetünk el mindent, amire vágyódnunk. Shakespeare egyik szereplője azért volt boldogtalan, mert az élet megadott neki mindent, amire vágyott. Szerencsétlenség és boldogtalanság, ha minden ölbe hull az embernek... mert akkor jelentkezik az unalom és a depresszió. Hiszen a boldogság ott keletkezik, ahol a küzdés adja az örömet.

(Részlet önéletrajzából)

**Misére menet, kezében a német
nyelvű énekeskönyvvel**
Fotó: Rásonyi Győzőné

Most, hogy Miska bácsi már elment, elmondhatjuk, hogy ő nemcsak tanár, könyvtáros és helytörténész volt, hanem példamutató ember is. Olyan ember, aki minden munkáját lelkiismeretesen, szorgalmasan és alázattal végezte. Fáradhatatlanul tanította az iskolában a német nyelvet, gyarapította, gondozta a könyvtárat. Sokan emlékszünk még arra, hogyan csomagolta saját kezűleg újságpapírba a kikölcsönzött könyveket, hogyan tűzte rájuk a gemkapcsot, és hogyan figyelmeztetett mindenkit arra, hogy a könyvekre vigyázni kell.

Halk beszédével, egyenes tartásával, komoly tekintetével önkéntelenül is tiszteletet keltett az emberekben. Kiegyensúlyozottság, önfegyelem és mértéktartás sugárzott belőle. Olyan ember benyomását keltette, aki elfogadta sorsát, az emberi élet korlátait, a mindenkori adott helyzetet, és igyekezett kihozni belőle azt, ami tőle tellett. Mindig új és új célokat tűzött maga elé. Sem a külső társadalmi körülmények, sem az élet nehézségei, sem betegségek, sem korának előre haladása nem akadályozta meg abban, hogy tevékenykedjen, alkosson.

Optimista, nyitott ember volt: a nehézségek ellenére tudott örülni annak, ami jó, szép. Megvigasztalta a természet szépsége, egy virágzó meggyfa, egy igaz emberi szó. Szívesen beszélgetett mindenkivel. Szeretett kérdezni, és saját gondolatait is szívesen osztotta meg másokkal.

Hűséges ember volt. Egész életében ragaszkodott ifjúkori cserkész társaihoz, tanítóképzős osztálytársaihoz, volt katonatársaihoz, iskolai kollégáihoz, barátaihoz. Rajongva szerette az őt egyedül felnevelő özvegy édesanyját, hűséges társát, Ibolyka nénit, gyermekeit és azok családját. Nagyon büszke volt unokáira, és boldogan gyönyörködött dedunokáiban.

De nemcsak kortársait tisztelte, hanem a múlt nagyjait, értékeit is. Megbecsülte vörösvári őseinket, nemzetiségi múltunkat és hagyományainkat. Szenvedélyesen gyűjtötte Vörösvár történetének minden mozzanatát: adatokat, képeket, dokumentumokat. Ugyanakkor magáénak vallotta és tisztelte a magyar történelmet, nemzeti példaképeinket, nagy íróinkat és költőinket is.

És tisztelte a Teremtőt is. Párbeszédben állt Istennel, hitt az örök életben, és igyekezett megtartani mindazt, amit a keresztény életről tanult. Folyamatosan számot vetett sorsával, önmagával, tetteivel, őszintén szembenézett hibáival és erényeivel egyaránt.

Miska bácsi mértékadó ember volt. Évtizedeken át ő volt a kisházam helyi értelmiség egyik oszlopos tagja. Vállalta származását, küldetését, itthon maradt közöttünk, velünk és értünk élt és dolgozott a 40-es, 50-es, 60-as, 70-es, 80-as és 90-es években egyaránt. Felelősséget érzett és vállalt tanítványaiért, a falu egész közösségéért.

(Részlet Gromon István polgármester gyászbeszédéből. 2007. március 13.)

*Életöröm, szeretet, szolgálat, alázat, imádság
Tettel erős igazán, munka szül érdemeket.*

Második rész

2014. 01. 25. – 03. 06.

Hittel-lélekkel

A plébániatemplom színes üvegablakai

Fotók: Rásonyi Győzőné

51.

Szent Ágoston

Hippoi püspök, nagy filozófusa régi világnak,
Könyvet is írt legalább száz kötetekre valót.
Püspöki díszben, pásztori bottal látjuk a szentet*.
„Vedd és olvasd”** őt, hő szeretetre törőt!

* A vörösvári plébániatemplom Szent Ágostont ábrázoló üvegablakát a vörösvári polgári iskola adományozta az intézmény fennállásának 10. évfordulója alkalmából a templomnak. Az üvegablak Zsellér Imre munkája. 420 pengőbe került. Ezt az összeget két jótékony célú műsoros esttel teremtették elő az iskola diákjai és tanárai 1933 decemberében.

** „Egyszer csak fiú- vagy leányhangot hallok a szomszéd házból. Énekelt, s ezt ismételte: Tolle, lege! Tolle, lege! Vedd és olvasd! Vedd és olvasd! ... Vissza-nyomtam könnyeim áradatát, s felugrottam, mert semmi mást, égi parancsot láttam e jelben, hogy nyissam ki a Szentírást, s olvassam el a szemembe ötlő legelső fejezetet.”

(Részlet Szent Ágoston „Vallomások” c. híres művéből)

Szent József és a gyermek Jézus

„Áldja az Isten a tisztos ipart!”: színes ablakon írva.
 József, az ács ez alatt vési gerenda fokát.
 Jézus, a gyermek a lécmaradékokat illeti össze,
 Szent jele, sorsa im ez: Golgota-hegyre kereszt.

Szent József Dávid király nemzetségéből származott. Mivel a »vezéri pálca« már elvétellett Juda törzsétől és Dávid házából, Szent József a szegény kézműves emberek közé tartozott: ács volt. A Szentírás a legnagyobb elismerést írja róla: Igaz ember volt. Az Újszövetség hajnalán ő a hallgató szent, akinek szavát nem jegyezte le a Kinyilatkoztatás, de példaképpül áll minden keresztény előtt, mert ő az, aki állandóan figyelemmel és készséges lélekkel fogadta az égi indításokat. Ez a lelki tette alkalmassá arra, hogy a Szent Szűz jegyese, a Megtestesült Ige nevelőapja, a Szent Család őre legyen. Azt az egyedülálló kiváltságot kapta, hogy földi pályafutása befejezésénél a Boldogságos Szent Szűz és Jézus Krisztus volt jelen.

(Forrás: <http://katolikusradio.hu>)

Szent Rókus

Pestiseseeknek az orvosa, míg maga is lebetegszik.
 Elvonul ekkor ezért rengeteg mélye felé.
 Hű kutya visz neki ételt, angyal az írt a sebekre.
 Pestis ahol kiütött, hívta e Szentet a nép*.

* Amikor 1414-ben Konstanzban felütötte a fejét a pestis, elrendelték, hogy a ferencendi szerzetes képmását hordozzák végig az utcákon. A dühöngő járvány épp oly hirtelen szűnt meg, ahogy támadt, és Szent Rókus nevét az egész keresztény világ megismerte. A XIV-XVI. századi Dél-Franciaországban és Észak-Spanyolországban sok ház homlokzatára kerültek fel a V. S. R. betűk (Vive Saint Roche – Éljen Szent Rókus), hogy oltalmazza az ott lakókat a pestistől.

(Források:

Diós István: A szentek élete

[http://www.katolikus.hu/szentek;
 wikipedia.hu](http://www.katolikus.hu/szentek; wikipedia.hu))

Szent Borbála

Ostya, kehely, zöld pálmalevél (jelképe szüzeknek),

Pallos a lába alatt, általa élte szakadt* –

Így ragyog át üvegen Borbála törékeny alakja.

Hátul a bányauzem tornya a szentnek üzen:

„Sújtóléges a járat, a bányász kéri esengve,

Óvjad a mélybe menőt, láng ne eméssze el őt!”

Szent Borbála legendája

Vértanu szentet az atyja bezárta torony magasába:

„Nem fog térni talán Jézusi hitre a lány.”

Ám Borbála titokban a Krisztust mégis imádta,

Atyja levágta fejét – szörnyű kegyetlen! – ezért.

*Gyilkos atyát iszonyú istennyila csapta le rögtön** ,*

Így büntette az ég ördögi bűneiért.

* Esztelen, elvakult apja saját kezűleg fejezte le Borbálát, mert az atyai tilalom ellenére áttért a keresztény hitre.

** Mivel Szent Borbála legendája a villámlással kapcsolódott össze, kultusza különösen az olyan szakmákkal forrott össze, amelyek a robbanással, tűzzel állnak kapcsolatban; így lett a bányászok, kohászok, tűzérek, tűzszerészek, ágyú- és harangöntők védőszentje. A középkori városokban a puskaforos tornyot gyakran nevezték el róla, hogy a szent segítsen megóvni azt a felrobbanástól. A neki tulajdonított csodák egy része arra a hitre épült, hogy tisztelői nem hálnak meg gyónás és a betegek kenetének felvétele nélkül. A művészek gyakran ábrázolták őt kezében cibóriummal (ostyatartó, kehely) és szentelt ostyával.

Szent Flórián

Római centurió, a hitének vértanu hőse,
 Kultusza minden előtt németek által erős.
 Dézsa s a zászló szent jele, ablakon oltani látjuk.
 Árvizeket, s tüzeket fékez a hittel e szent.

Magas rangú katonatiszti családból származott, s maga is a császári hadsereg tisztje lett. A 3. sz. második felében szolgált, s mint sok más katona, ő is keresztény lett. Flórián kitöltvén a szolgálat éveit mint kiszolgált katona Noricum tartományban, Mantemben (Krems mellett) telepedett le. Diocletianus császár alatt, 303-ban ismét kitört az egyházüldözés. Amikor Flórián megtudta, hogy az Enns-parti Laureacum-ban (ma: Lorch) elfogtak negyven keresztényt, útra kelt, hogy amiben csak tud, segítségére legyen a foglyoknak. Mielőtt még beért volna a városba, önként föltárta keresztény voltát. Elfogták és Aquilinus bíró elé vitték, aki megbotoztatta, és arra ítélte, hogy nyakában kővel vessék a folyóba. Az ítéletet 304. május 4-én hajtották végre: az Enns hídjáról tasztították le Flóriánt. Holttestét egy Valéria nevű özvegy kiemelte a vízből és eltemette. A sír fölé később templomot építettek, mely a bencések, majd a lateráni kanonokok gondozásába került. Körülötte épült ki a mai híres kegyhely, St. Florian (Linz-től délre). Tisztelete főként Bajorországban, Ausztriában és Magyarországon terjedt el. Árvizek és tűzvészek ellen védő szent.

(Diós István: A szentek élete; <http://www.katolikus.hu/szentek>)

Szent Mihály

Angyalok állhatatos kapitánya, erős hitű harcos,
 Ördögöt eltipor ő, szörnyü pokolba taszít.
 Pallosa rémületes gonoszok közt, reszket a sátán.
 Mennyei béke felett őrködik egyre a szent.

Mind a zsidó, mind a keresztény hagyományban a legnagyobb az angyalok közül. A mennyei seregek fejedelme, az Egyház oltalmazója, küzdelmeinek pártfogója. Ősi hagyomány szerint patrónusa a keresztény katonáknak is, főleg ha a pogányság ellen, a hitért küzdenek. A világ végén harcolni fog minden hívő ker. lélekért, hogy kiragadja a sátán hatalmából. A haldoklókat is oltalmazza, majd átvezeti őket a másvilágra.

(Magyar Katolikus Lexikon; <http://lexikon.katolikus.hu>)

Szent Mihály lova

halottszállító saroglya. Fából készült, négy lábbal ellátott eszköz. Temetéskor a koporsót helyezték rá, melyet aztán négy ember a vállára emelve a sírhoz vitt. Nevét feltehetőleg onnan kapta, hogy a kora középkortól Magyarországon is a temetők és a temetés védőszentjeként tisztelték Szent Mihályt.

(Magyar Néprajzi Lexikon)

Szent Vendel

Hercegi* várpalotát nyomorult kalyibára cserélő
 Szent erejű remetét tiszteli pásztori nép,
 Botja nyomába' vizek fakadoznak**, az emberek áldják,
 Védi az állatokat, barmokat és juhokat.

* A vörösvári plébániatemplom üvegablakán látható levetett korona Szent Vendel királyi származására utal, a feljegyzések szerint skót vagy ír herceg volt. Kultuszát Magyarországra a sváb telepesek hozták be.

„Szent Vendel a század hazai sváb (német) paraszt kolonizációjának legjellegzetesebb patrónusa, szimbolikus útítársa. ... Péli-földszentkereszt búcsújáróhelyére Solymár, Vörösvár, Pilisszentiván, Pilisszántó és más környékbeli faluk sváb és tót népe zeneszóval zarándokolt el ama három októberi vásárnapon, amelynek közepébe Vendel napja esik, hogy jószágaiért könyörögjön. Ezek voltak a Vendel-búcsúk, más néven Vendel-vasárnapok.” (Bálint Sándor: Népünk ünnepei)

** „Legendája elmondja, hogy Vendel mindig a legjobb legelőt kereste a juhoknak, és fáradságot nem kímélve járta nyájával a dombokat, szíve pedig szüntelenül remetecellája után vágyott. Ez a vágya oly kedves volt Isten előtt, hogy angyalok jöttek, és nyájával együtt fölemelték és elvitték a cellájához. Csakhogy a cella közelében nem volt víz a juhoknak. Vendel ekkor felfohászzkodott, majd a földbe szúrta pásztorbotját, és mindjárt bő forrás fakadt a földből.”

(Diós István: A szentek élete; <http://www.katolikus.hu/szentek>)

Szent Anna és a gyermek Mária

Mária anyja, megáldott isteni szent kegyelemmel,
 Názáretbe' ki él, férjura Szent Joachim,
 Édesanyák jóságos erős hitű gyámolítója,
 Hozzád száll az imánk: „Áldd meg a gyermekeket!”

Anna a Názáretben élő Joachimnak lett a felesége, s mindketten Júda nemzetségéből és Dávid házából származtak. Húsz évig éltek már együtt, de nem volt gyermekük. ... Gyermektelenségük fájdalmát tovább fokozta egy eset: a templomszentelés ünnepére fölmentek Jeruzsálembe, és Joachim áldozati ajándékot akart felajánlani, de egy Iszakár nevű pap visszautasította az ajándékot azzal a megokolással, hogy bűnös kézből nem fogadja el. Joachim házasságának terméketlenségét ugyanis bűnössége nyilvánvaló jelének látta. Joachimot ez a megszegyenítés olyan érzékenyen érintette, hogy hazatérve elhatározta: nem marad többé a városban, hanem elbujdosik az erdőkre és a mezőre a pásztorok közé. És így is tett. Nem sokkal később azonban megjelent neki Isten angyala és megvigasztalta. Megígérte neki, hogy imádságaiért és alamizsnáiért Anna gyermeket szül, mégpedig egy leányt, akit majd Máriának kell nevezniük. Az angyal azt is megmondta, hogy a gyermek fogantatásától fogva telve lesz Szentlélekkel.

(Diós István: *A szentek élete*; <http://www.katolikus.hu/szentek>)

Nagyboldogasszony

Mária mennybe megy, ünnepe eljött, zengjen az ének!
 Helyben a napja búcsú: szent öröm és vigalom.
 Ablakon áldott rózsza kezében, az égbe felindul,
 Templomot óvja a Szűz, balhíttét innen elűz.

Két évvel azután, hogy Krisztus legyőzte a halált és az égbe emelkedett, az egyik napon, Krisztus utáni vágyakozásban, lakhelyének szobácskájában könnyek között sóhajtozott Mária, és íme, egy angyal nagy fényességbe öltözötten, ott állott előtte ragyogva, köszöntő szavakat mondott neki ilyenféleképpen: – Üdvöz légy, kit megáldott az Úr! Fogadd annak köszöntését, ki megparancsolta Jákobnak megáldását a próféták által. Íme – mondotta –, egy pásmaág, a paradicsomból küldötte tenéked az Úr, hogy ezt majd a koporsód előtt viteds, mikoron három nap múltával testedből fölvétetsz a mennyekbe! Íme, vár már tereád a te Fiad, együtt a trónusokkal, angyalokkal és az összes mennyei erőkkkel.

(Szent Melitónnak, Szárdesz püspökének könyve Szűz Mária mennyekbe való átviteléről. Diós István: A szentek élete; <http://www.katolikus.hu/szentek>)

Szent Imre herceg

Hosszu hajú, csupasz állú, kék szemü Imre királyfi:
 Tiszteli egykor a nép, hitteli életet élt.
 Balján kardja, a hercegi jelkép, szép liliumját,
 Szűzi erénye jelét jobb keze tartja élénk.

Minthogy a királyi méltóság rangját csakis a hívők és a katolikus hitet vallók nyerhetik el, ezért parancsainkban a szent hitet tesszük az első helyre. Ha a királyi koronát meg akarod becsülni, legelőször azt hagyom meg, tanácsolom, illetve javaslom és sugallom, kedves fiam, hogy a katolikus és apostoli hitet akkora buzgalommal és éberséggel őrizd, hogy minden Istentől rendelt alattvalódnak példát mutass, s valamennyi egyházi személy méltán nevezzen igaz keresztény hitvallású férfinak; enélkül bizony, tudd meg, sem kereszténynek, sem az egyház fiának nem mondanak. Akiük ugyanis hamisat hisznek, vagy a hitet jó cselekedetekkel teljessé nem teszik, fel nem ékesítik, minthogy a hit tettek híján meghal, sem itt nem uralkodnak tisztességgel, sem az örök uradalomban vagy koronában nem lesz részüik. Ám ha a hit pajzsát tartod, rajtad az üdvösség sisakja is. Mert e lelki fegyverekben szabályszerűen harcolhatsz láthatatlan és látható ellenségeid ellen.

(István király intelmei Imre hercegnek)

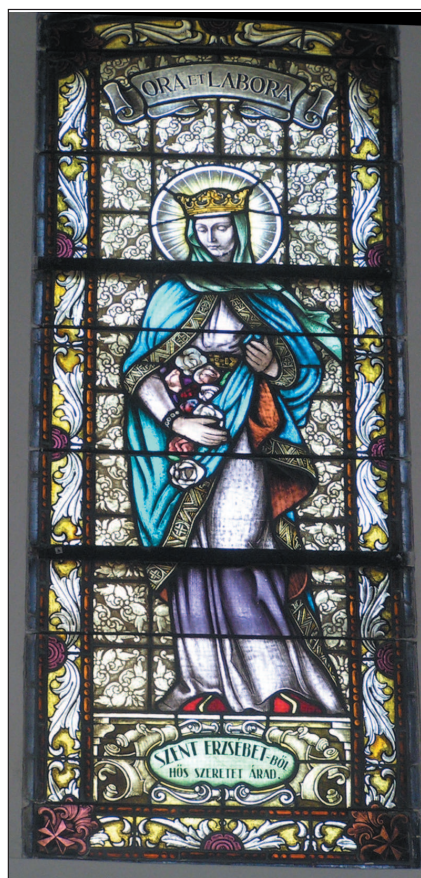
Szent Erzsébet

Pompás rózsacsokorral* ölében a jószívű asszony
 Színes üvegre kilép mélyre lesütve szemét,
 Pír lepi isteni jótól – szó igazát, ami menti...
 Szívnek erőt ad e kép, historiánk meseszép:

Lágy kenyeret kosarába betéve egy este elindult
 Rászorulókhoz a szent. (Máskor is ám odament!)
 „Mit viszel, asszony?” – kérdi az ostoba sógora, Henrik.
 „Rózsa az, illatozó!” – mondja a válaszdó.
 „Álnok e női beszéd, kenyerünk lopod itt igazából!”
 Földre lehull a kosár: benne a rózsa csupán.

* „Erzsébetet többnyire rózsákkal a kötényében, kosarában ábrázolják. Ennek eredete az a legenda, mely szerint férje halála után Erzsébet továbbra is gondoskodott a szegényekről. Egy alkalommal kenyereket vitt gondozottjainak, mikor sógorával, Henrikkel találkozott. Annak kérdésére, hogy mit visz kosarában, Erzsébet tartva attól, hogy esetleg megtilthatják neki a jótékonykodást, így válaszolt: rózskákat. Mikor megmutatta, a kenyerek helyett illatos rózsák voltak kosarában – eszerint Isten nem akarta, hogy a szent asszony hazudjon.”

(Forrás: Diós István: A szentek élete; <http://www.katolikus.hu/szentek>)

Szent István király

Minden igaz magyarok vezetője, reménye az égben,
Óvd meg a régi hazát: szőke Tiszát s a Dunát,
Kunságnak mezejét, Kárpátok ezüst koszorúját,
Fertőt és Balatont! Kérünk, védd meg a hont!

Névtelen szerző
(XVI. század)

Himnusz Szent István királyhoz

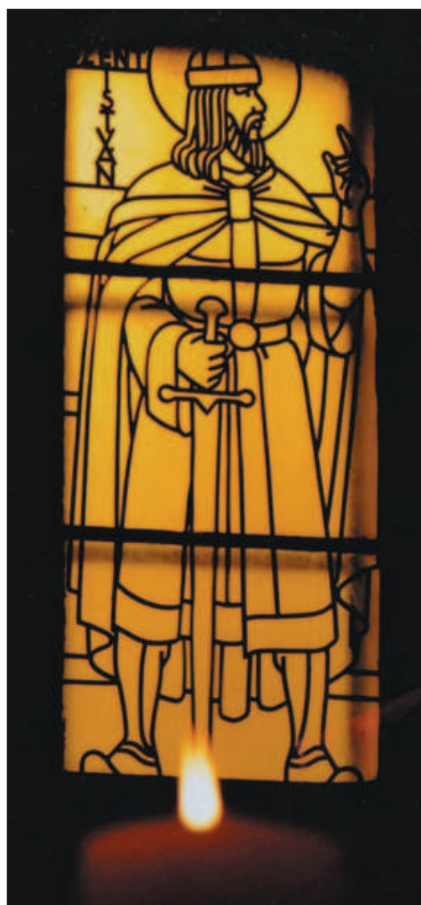
*Ah hol vagy magyarok tündöklő csillaga!
Ki voltál valaha országunk istája!
Hol vagy István király? Téged magyar kíván,
Gyászos öltözetben teelötted sírván.*

*Rólad emlékezvén csordúlnak könnyei,
Búval harmatoznak szomorú mezei.
Lankadnak szüntelen vítézlő karjai,
Nem szűnnek iszonyú sírástól szemei.*

*Virágos kert vala híres Pannónia,
Mely kertet öntöze híven Szűz Mária.
Kertésze e kertnek István király vala:
Behomályosodott örvendetes napja.*

*Előtted könyörgünk, bús magyar fiaid,
Hozzád fohászkodunk árva maradékid.
Tekints, István király szomorú hazádra,
Fordítsd szemeidet régi országodra.*

*Reménységünk vagyon benned s Máriában,
Mint magyar hazánknak hív királynéjában.
Még éltedben minket ennek ajánlottál,
És szent koronáddal együtt feláldoztál.*

Szent László király

Szent László, magyarok segedelme a bajban, a vészben,
Széthulló haza hív, nincs kenyerünk, se borunk,
Széles, erős válladra vegyed magyaroknak a sorsát,
Úzd el a bajkeverőt, adj hitet, életerőt!

Mikoron az oroszok bejöttek vóna Magyarországbán, és nagy dúlás után nagy nyereséggel hazatértek vóna, utánok váltta az szent királ. És mikoron jutottanak vóna [...] pusztájában, holott minden eledelök elfogyott vóna, az szent királ kiméne az seregből, és imádságában kenyereg vala Úristennek, hogy ki régen Izrael népét megelégtöjtötte vala mennyei kinyérrel az pusztában, azonképpen ez szegén keresztyén népet es ne hagyná éhhel meghalni. Íme, csoda dolog! Felkelvén az szent imádságról és az tábor felé erede, hát íme, nagy sok sereg szarvas és gímök elejben jövének, és számtalan bivalók, kik mind levetvén az ő keménségöket, nagy szilígyen az táborra menének. Azt látván, nagy hálákat és dicséreteket adának Úristennek és az szent királnak, ki miatt olyan nagy irgalmasságot érdemlettek vóna, és ki mind elég szerze magának életre az istenadta ajándékából. Annak okáért is az szent királ nevét elváltoztatván kegyes királnak hívják vala mindenenek, mert mind szegénnek, bódognak úgy adja vala magát, hogy inkább szeretettének, hogynem féltetnék.

(Szent László királynak legendája az Érdy-kódexből. Részlet)

Az erdei kápolna

Szűzanya és a segítő szentek tiszteletére
 Áldatik isteni ház másfél század előtt.
 Szombaton énekek, áhítat és ima váltja a csendjét,
 Pünkösöd szép idején búcsura árad a nép.

Pilisvörösvár község mellett, a Kálvária hegy lábánál áll egy egyszerű kápolna, a Hétfájdalmú Szűz és a tizennégy segítő szent tiszteletére. Sem égi jelenségek, sem csodálatos gyógyulások nem hívták fel a figyelmet a kicsi templomra, de évről évre zarándokok nagy tömege érkezik ide. A tizennégy segítő a német nép igen tiszteli. A kegyhelyükhöz való elzarándokolást szükségsszerűségnek érzi... Habár itt is helyénvaló a Mária-tisztelet, az emberek mégis hangsúlyozni akarják a segítő szenteket. ... A mostani kápolna már a második ezen a helyen. Az első Spiegelberger Gáspár pilisvörösvári lakos építtette 1780 körül. Akkoriban itt még erdő volt. Ezért nevezték el erdei kápolnának.

(Bonomi Jenő: Die Kultstätte der vierzehn Nothelfer in Pilisvörösvár. – A pilisvörösvári tizennégy bajban segítő szent kegyhelye)

Az erdei kápolna az 1970-es években

Fotó forrása: Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza

Úrnapi körmenet

Lombsátorban a szentség, négy oltár közepében,
 Egyre csak árad a nép zengve az ünnepi dalt.
 Áhitat oldja a ráncokat, Úr szava áldva kiárad,
 Tarka virágokon át szökken a jószagu nyár.

Dr. Réthy Zoltán

Körmenet

*A büszke térdek meghajolnak,
 A sok kis kéz virágot hint,
 A földre szállott Isten mellett
 Hitet teszünk szívünk szerint.
 Egy utat jár a falu népe,
 Egy nyelven egy imát dalol,
 A lengő zászlók erdejében
 Egy lett a Pásztor és Ahol.*

Az 1978. évi úrnapi körmenet egyik kápolnája

Ember az időben

66.

A karácsonyi orosz légitámadás áldozatai

Betlehem ünnepe, Jézus, a gyermek megszületett ma,
Hívek a templomi szót boldogan útra viszik.
Gyilkos erővel hullani kezdenek ekkor az égből
Ördögi szerkezetek, hívek elébe le mind.
Vérözön és iszonyat marad ottan, jajgat az utca,
Egy tucat áldozatot harci düh földbe temet.
Csendes esővel könnyeket hullat az ég a sirokra
Oldva a rémületet és a halál iszonyát.

Az 1944. december 24-i orosz légitámadás áldozatai:

Apollónia Márton (33)
Fekete Ferenc
Fekete Ilona
Győri Anna, Jugovász Herkules neje (42)
Ismeretlen katona
Izsák István (58)
Kammerer István (16)
Kesselbauer Edit (19)
Krupp Márton (50)
Magor Margit (16)
Peller Márton (34)
Vitéz Nagy Gábor, Csorba Sára férje (budapesti)

Megjegyzés: vélhetően az ismeretlen katona vitéz Nagy Gáborral azonos.

**Magor Margit, Kesselbauer Edit, Apollónia Márton, Krupp Márton és
Peller Márton sírja a temetőben**

Fotó: F. A.

A „málenkij robot”-ra elhurcolt vörösváriakról

Egy szál nyári ruhában az útra terelte ki őket
 Sztálini álnok ukáz, rémületes, cinikus.
 El se köszöntek a foglyok döbbent otthoni néptől,
 S távoli néma hegyek lettek a börtöneik.
 Félve beszéltek a rabságból azután hazatértek,
 Egy „kicsi munka” során lelkük is eltörött.

Télen sokszor olyan hideg volt, hogy odafigyott a kezünk a téglához. Embertelenül nehéz munkát végeztünk, de ételmet alig kaptunk: naponta egy kanál káposztalevest és egy marék burist, főtt búzát. Minden kis vétséget kegyetlenül megtoroltak rajtunk. Emlékszem, egyszer egy apró kihágásért sötétzárkába vetettek engem. A zárkában alul víz volt, a vízből két téglá emelkedett ki, arra lehetett ráállni. Leülni vagy lefeküdni nem tudtam, a hátamat a cella falának vetettem, így álltam ott órákon keresztül... Senkinek nem kívánom azt a gyötrelmet, amit akkor átéltem...

Mi tudjuk csak igazán, mi az éhezni, fájni, mi tudjuk csak igazán, mit jelent az, hogy otthon...

(Kimmel Ferencné, Erzsébet néni visszaemlékezése a „malenkij robot”-ban átélt szenvedéseire. Részlet a „Valahol Oroszországban. A Kimmel-házaspár igaz története” c. írásból. Vörösvári Újság, 1999. augusztus)

PARANCSA

1944. december _____

II hadrakelti hadsereg

PARANCS: a német származású munkaképes személyeknek a közvetlen mögöttesterületen végzendő közmunkára való mozgósításáról.

A hadrakelti hadsereg 1944. december 22-i, a közvetlen mögöttesterületen végzendő közmunkák megszervezéséről és elvégzéséről szóló, 0060 számú parancsa értelmében elrendelem az összes német származású munkaképes személyek mozgósítását.

1. Minden német származású munkaképes személy mozgósítandó és jelentkezni tartozik: férfiak 17-től 45, nők 18-tól 30 éves korig.

2. A mozgósítottak gyülekező helye

városban
községben van.

Az összes mozgósítottak 1944. december...-án, ... órakor a gyülekező helyen kötelesek megjelenni.

3. A mozgósítottak vigyenek magukkal: meleg felső ruhát, 2 pár hordható állapotban levő lábbelit, 3 rend fehérneműt, ágyneműt és takarót, evődényt és 15 napi élelmet. Az egész össz súlya ne haladja meg a 200 kg.-ot fejenként.

4. A helyi polgári hatóságok kötelesek biztosítani azt, hogy minden egyes mozgósítandó személy a kitűzött időben pontosan megjeljen a gyülekező helyen.

5. Mindazok, akik kivonják magukat a mozgósítás alól, a háborús törvények szerint felelősségre vonatnak — Hadbíróság fog felettük ítélni. Ugyancsak szigorú megtorlásban részesülnek családtagjaik és bűntársaik.

a VÁROS
KÖZSÉG parancsnoka

A Herbst-kocsmá

Hajdani kocsmá a színdaraboknak tág teret enged,
 Báli szezonban igen népszerű volt ez a hely.
 Lagzikon egykoron itt mulatoztak az ifjak, a vénék,
 Éjjelen olykor a tánc mennyezetig dagadt.

A kultúrház helyén valamikor az 1880-as években a „Kelemen-féle” kocsmá állott. ... Herbst Mihály vendéglős ezt a Kelemen-féle épületet valószínűleg az I. világháború alatt vagy előtt vásárolta meg. Herbst Mihály a Kelemen-féle épület lebontása után 1926-ban Adelmann Mátyás kőművessel többtermes vendéglőt építtetett, majd 1929-ben Schön Mátyás építész nagytermet épített színpaddal az eddigi épület folytatásában, a Szabadság út irányában. ... (Az épületet 1982-ben bontották le.)

(Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza)

Volt egyszer egy művelődési ház. Vagy másképpen a Herbst-vendéglő (kocsmá?). A vörösváriak nagyon szerették, és még ma is nosztalgiával gondolnak rá. Na igen. Itt szépen elfért egymás mellett az önképzőkör, a színjátszó csoport, a dalárda, a zenekar. Itt bontogatta szárnyait a táncscsoport, és a bálokon talán még ezer vendég is elfért benne.

(Részlet Laknerfi László kultúrház-igazgató írásából. Pilisvörösvár Ma, 1989. október)

Így nézett ki a Kultúrház, azaz a volt Herbst-kocsmá épülete boldogult ifjúkoromban. Ide jártunk Amphora-bulira, és számos pohár kommersz cseresznyepálinkát megittunk itt...

Ez egy régebbi fotó a „Kuli” belső teréről. Őszintén szólva már nem emlékszem, hogyan nézett ki belülről a színházterem az én időmben, amikor egy „Kulturális seregszemlén” gimnazistaként előadtam Harpagon nagymonológját a színpadon...

A Karátsonyi-kastély

Grófok emelték hajdan e „kastélyt” – így titulálták.

Úri lakás legelöl, műhelyek és kocsiszín,

Majd istállók, fészerek, ólak, alatta a pince:

Harminc méter a hossz, fél falu is belefér.

Paplaki oldalon árnyat adó nagy kert, tele vaddal...

Régen ez így lehetett, mára bizony töredék.

Címere veszve, a boltives egykori főkapu sincs meg,

S régi falaknak e tájt csak fele-harmada áll.

Azt, ami még a korábbi világból megmenekült itt

Védelem illeti meg: óvva, becsülve legyen!

A vörösvári kastély

A Templom téri épület, amely az akkori telekkönyvezés szerint az 1-es helyrajzi számot viselte, téglalap alakú volt, középen hosszúkás udvarral. Kapuja fölött a Karátsonyi család majolika címere volt látható, amely a Zsolnay-gyárban készült. A Templom térre néző helyiségekben lakószobák voltak, hátrébb pedig konyha, kamra és kocsiszín. Leghátul voltak az istállók, a pince és a magtár. Hátrébb lehetett menni a gazdasági udvarra, ahol a disznóólak, oldalt egy szűk átjárón pedig a plébánia felőli részre, ahol a tyúkólak és a lucernás volt. A kert a plébániáig és a mai Iskola utcáig húzódott.

(Romló kastélyok, fogyó birtokok. A Karátsonyiak története. Vörösvári Újság, 2005.)

A grófi család fényes kastélyai közül három tragikus sorsra jutott. Lásd: a 152-153. oldalon.

Indul a nászmenet Gyurkó Péter, gróf Karátsonyi-Keglevich Imre intézője esküvőjén 1944. június 27-én a Templom téri uradalmi házból, vagy ahogy a helyiek akkoriban emlegették: a kastélyból. A háttérben jól látszódik a boltozatos kapubejáró, fölötte a Karátsonyi család címerével. A kaput, a kerítést és a téglalap alakú telket körbevevő épület közel felét később elbontották. A helyén két új házat építettek az új tulajdonosok. Szerencsére az épület többi része, a hatalmas boltozatos pincével együtt még ma is megvan.

A fotón középben gróf Karátsonyi-Keglevich Imre látható a Máltai Lovagrend egyenruhájában. (Mellette megy Serédi állomásfőnök.)

**Karátsonyi Jenő kastélya Beodrán (Bánság, Torontál vármegye).
Új tulajdonosa 1932-ben gőzgéppel leromboltatta és
építőanyagként értékesítette.**

Fotó: Klösz György

A Karátsonyiak pilisszentiváni vadászkastélya. A II. világháborúban nem érte kár, utána azonban a falubeliek szét-szedték, és téglánként elhordták a benne tárolt textilanyagokkal együtt. Hírmondó sem maradt belőle...

A gróf Karátszonyi Guidó által romantikus stílusban építtetett Krisztina körúti palota. Fia, gróf Karátszonyi Jenő kénytelen volt értékesíteni a benne felhalmozott műkincseket és bútort. Az épületet a német állam vásárolta meg, abból a célból, hogy a helyén birodalmi iskolát hozzanak létre. 1938-ban lebontották, ám az iskola sohasem épült fel. Az ötvenes években egy jellegtelen épületet emeltek a sokak által megcsodált hajdani palota helyén. Az alsó képen a palota bálterme látható.

Fotók: Klösz György

Ferenc József Vörösváron

Milleniumkor a felség átutazott a falunkon:

Községháza előtt nagy tömeg élteti őt,
 Izgul a bíró, el ne keverje beszéd fonalát most,
 Hízeleg egyre csak ő: „Éljen a bölcs, a dicső!”
 Tetszik a nyalfa beszéd a királynak, az arca pirulva.
 Várja a nép a kegyét, árad-e rájuk elég?
 „Mit tehetek faluért, mi hiányzik?” – kérdi a császár.
 Ím jön a válasz elő: „Kellene egy kis eső!”
 Hökken a császár: „Nem vagyok Isten, égre tekintsen!”
 S indul a hintaja már, porzik az út a nyomán.
 Ám a bíróra az ostoba válasza rossz napokat hoz,
 Szidja a nép eleget, adva a „Tumpau”^{**} nevet.

^{**} Dummer Bauer = buta paraszt

Az eredeti anekdota így hangzik (magyarra fordítva): Miután Ferenc József király és császár 1896-ban Budapesten felavatta az első földalatti vasutat, Pilis-csabára utazott, és megtekintette az új katonai tábort. Délután visszament Budapestre. Útközben megállt a vörösvári községháza előtt. A falu apraja-nagyja összegyűlt, hogy ünnepélyesen fogadja a császárt. A község bírója rövid köszöntő beszédet tartott. Az üdvözlés után megkérdezte a császár: – „Mi újság Vörösváron? Minden rendben van? Nincsen valamire szükségük?” – „Minden rendben van, felség, csak túl nagy a hőség, minden kiég. Eső kellene!” – hangzott a válasz. – „Sajnálom, de esőt nem tudok adni, nem vagyok Isten!” – válaszolta a császár, és továbbindult a főváros irányába. Az egész falu megharagudott a buta bíróra. Eső helyett inkább valami mást kellett volna kérnie, mondták az emberek. Ettől kezdve a vörösváriak a bírót „Tumpau”-nak csúfolták. A következő évben új bírót választottak.

**Ferenc József császár a millenniumi ünnepségek
keretében megrendezett állítakiállításán**

Az Őr-hegy*

Hószagu, jéghideg éjjelen éberén őrzi az álmunk,
 Két szelid orma között szarvas a szélbe szagol.
 Fenyvese újraeredt iszonyú hevü tűzeset óta**,
 Bánya a háta mögött szüntelenül zakatol.

* „Az Őr-hegy neve a 48-as szabadságharc idejéből származik. Ekkor egy nagy farönköt ástak be a hegy tetején a földbe és bekenték szurokkal. Ezt kellett volna meggyújtani, ha valahonnan ellenség közeledik. A nagy lángot még a fővárosban is látták volna. Azóta hívják ezt a hegyet Strázsa-hegynek (ma Őr-hegynek).”

(Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza)

** 2000. május 27-én leégett a hegyen lévő fenyves egy része, amit később újratelepítettek.

Az édesapám által elképzelt vörösvári címeren központi helyen szerepel a helyiek kedves hegye, az Őr-hegy. Alatta a viadukt, lejjebb az egykori várra emlékeztető motívum, majd a bányászjelvény, jobboldalt szőlőlevelek és szőlőfürtök láthatók utalva arra, hogy egykor e faluban virágzó szőlőkultúra volt. Fölül a település sváb neve, alatta születési dátuma, azaz az első betelepülők megérkezésének éve szerepel. Szóval minden együtt van e nem hivatalos címeren, amit Vörösvárról tudni kell...

A bronzplakett Bajnok Béla szobrászművész alkotása.

„Száll a 424-es...”

*Gyermekkori emlék**

Száll a sinen, tüzet őröl a gyomra a vasparipának,
 Lessük, ahogy zakatol, csusszan a hídnak alá.
 Füstje korommal az arcomat ellepi, tüsszögök egyre,
 Kémény mélye iszony, koppan a kő a hidon.

* Gyerekkorunkban mi, Kápolna utcai srácok egyszer elhatároztuk, hogy kavicsokat dobálunk a 424-es gőzmozdony kéményébe a Kálvária utcai hídról. Én nem voltam túlzottan vagány gyerek, úgy emlékszem, végül nem mertem megtenni... Ellenben a nagyobb suhancok azzal is szórakoztak nyáron, hogy ki tudja átdobni a sorompónál a személyvonatot úgy, hogy a kő bemegy a nyitott ablakon, és kijön a vagon másik oldalán lévén. Persze, ebből azután nagy botrány lett...

Gyerekkéntn mindnyájan csodáltuk a 424-es sorozatszámú gőzmozdonyokat, de felnőtt koromban is kivívja a tiszteletemet... 2001 májusában a MÁV nosztalgiajáratot indított a Nyugatitól Esztergomba, amelyet ez a 424-es húzott hatalmas füstfelhőt eregetve...

Fotó: F. A.

Erről, a Kápolna utcától nem messze lévő Kálvária (akkor Hámán Kató) utcai vasúti hídról néztünk bele a 424-esek kéményébe. Ma már nincs meg a híd, a vasútvonal korszerűsítése során lebontották, és helyébe új, modernebb híd épült

A fotó forrása: Vörösvári Újság, 2012. június

„Régi idők focija”

Focizás a Tő dűlői réten

Régi időkben a rétre focizni gyakorta lementünk,
 Rúgtuk a bőrt kihevült testtel a kertek alatt.
 Richtár, Lóránt, Gromonok és a Holicska a futball
 Ászai voltak. Ez én: csetleni-botlani jó.

Egy vonalban futott a csatársor. Mintha valami szélroham vitte volna őket előre. Bazsó feje előrehajolt, majd hátra, mellette a center, aztán a jobbszárny.

– E-gyen-lí-teni! – zúgott a közönség. – E-gyen-líteni!

Oldalról vágódott rá a hátvéd, de nem tudta elválasztani a labdától. Majdnem a taccsvonalig sodródott. Éles szögben látta a kaput – abban egy vékony alakot. Egy lépést tett a labdával – és aztán...

– Góóóó! – zúgott a közönség.

Dermedt csönd. A szélső úgy maradt megmerevedve egy mozdulatban.

És akkor egy kábult, csodálkozó hang.

– Kivédte! A lécs fölé toltá...

A taccsvonalnál állt, és nem mozdult. A lábában érezte a gólt, a cipőjében.

– Már a hálóban láttam – mondta valaki a háta mögött.

Lassan leereszkedett a földre, ordítani tudott volna a dühtől. Mint aki csak most értette meg, hogy nem sikerült.

(Mándy Iván: A pálya szélén. Részlet.)

Gáborházi Károly: Futballozó gyerekek – 1982 (tempera)

Sátorozás az Iluska-forrásnál

*Kamaszkori emlék**

„Három egész napon át”*** megszálltuk a friss vizü forrást,
 Sátrat ütött csapatunk, négy csuda kedvű kamasz.
 Erdei életet élni akarva vadonban aludtunk,
 Hallva kis éji zenét: fák neszeit, zörejét.
 „Természetnek a lágy öle” mélyén szellemem érett:
 Óvni, vigyázni való mind, amit Isten adott.

* Valamikor másodikos-harmadikos gimnazista koromban ütöttünk sátrat Kápolna utcai barátaimmal az Iluska-forrás felett, az egykori erdészház megmaradt pincéje előtti tisztáson.

** Részlet Weöres Sándor verséből:

*„Három egész napon át
 Bújtam erdő vadonát,
 Gombamezőt, sziklatetőt.
 Bejártam...”* stb.

Gáborházi Károly: Az Iluska-forrásnál – 1982 (tempera)

Karcsi bácsi nagy betegen, emlékezetből festette a képet, ezért nem felel meg minden mozzanatában az eredeti helyszínnek, mindamellett üde színvilága, természetessége és a belőle áradó életszeretet miatt ez az egyik kedvencem.

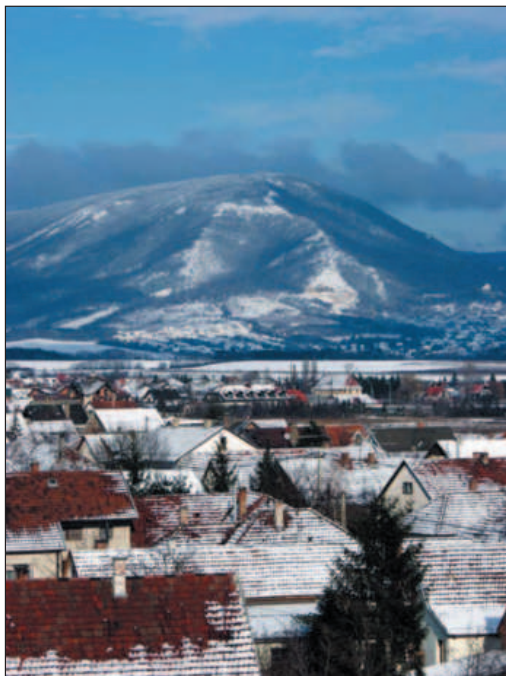
Télen a Pilis tetején

Kamaszkori emlék

Zúzmara fedte a tájat a tél derekán a Pilisben,
 Hegyre felérve, fiúk, jégpalotába jutunk:
 „Mintha ezer pici csengetyű lenne a fákra akasztva...”
 „Mintha Vivaldi-zenét játszana gallyon a jég...”
 Úgy éreztük, a tündérek birodalma ez éppen,
 Természet remekét egyre csodáltuk ezért.
 Negyvenegy évек azóta leteltek, az életem illan:
 Hegy tetején e csodát újra nem élhetem át.

Téli haiku

*Csipketerítőt
 horgolt a tél – s most dermedt
 ujjait ója.*

**A hófödte Pilis a gimnázium
tetőteréből fényképezve**
Fotó: F. A.

A viadukt

Íve alatt a gyerekkor képei múltat idéznek,
 Triptichon énnekem ez, távoli édeni táj.
 Fenn a magasban a sínen fújtat a lángbelü mozdony,
 Lent csobogó (neve nincs), kis tutajunk viszi el.
 Szél fúj, zizzen a nádas, a réten békahad éled.
 Kis focipálya amott, ugrok a labda után...
 Dombokon indul a síszezon, átesek éppen a lécen,
 Korcsolyapálya a tó, fáj a kezem, s a bokám...

Az első vonat 1895. november 17-én haladt át Vörösváron és Óbudáig ment. A vonatot minden állomáson lelkes emberek fogadták, akik – ha volt bátorságuk hozzá – a következő állomásig ingyen utazhattak.

A gyerekek azonban, akik akkoriban felszálltak rá, féltek, úgyhogy a vezető megállt és a síró gyerekeket kiszállította az Őr-hegynél. A gyerekek aztán gyalog mentek haza.

(Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza)

A viadukt régen. Mennyit játszottunk itt Lóránt Ferivel... A boltívek akkor még nem voltak betonnal burkolva, középpütt peddig egy kis patakocska csordogált...

Foto: Mravinác Péter

Szüreti felvonulás

Apraja-nagyja a városi népnek a térre kitódul,
 Gyöngyöz a gyöngyösi bor, víg zene messzi hatol.
 Szép szekerekkel a Dózsán felvonulók vigadoznak,
 Pónilovon pulyahad, nagypapa dalra fakad.

A szüreti multság szokását a németek a magyaroktól vették át. Vörösváron azok a kocsmárosok rendeztek szüreti mulatságot, akiknek nagyobb kocma volt a birtokukban. ... Az ünnepség résztvevői időben elmentek a megbeszélt helyre és sorba álltak a menethez. Elöl állt a fúvószenekar, utána fiatal párok következtek. A legények csikóruhában lovagoltak, a lányok pedig magyar népviseletben vonultak fel. Fejüket művirágból készített virágdísz ékesítette. A párok után következett egy feldíszített kocsi, melynek a bakján két legény ült magyar népviseletben. Ők hajtották a lovakat. A hátsó ülésen ült a „bíró” a „feleségével”. Utánuk egy szüretelő csoport következett, majd további népviseletbe öltözött lovasok. Magyar népviseletbe öltözött iskolás lányok és fiúk ültek egy gazdagon feldíszített hintón. Utánuk következett a legszebb szőlőfürtőkkel díszített szüreti koszorú. A szüreti koszorút két magyar népviseletbe öltözött legény vitte két leány kíséretében, akik szintén magyar ruhában voltak. A menet a vendéglőben fejezte be körútját, amelynek táncterme az alkalmhoz illően szőlőfürtőkkel és füzérekkel gazdagon fel volt díszítve.

(Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza)

Szüreti koszorú 1937-ben
*A kép forrása: Fogarasy-Fetter Mihály:
Pilisvörösvár története és néprajza*

Farsangtemetés

Meghal a farsang, gyászol a nép, siratók kara gajdol.
 Rusnya pofáju halott deszka között kucorog.
 Gyászzene, mécses a kézben, a pap temetésre imát mond.
 Könnyeket ám nem a gyász, hars kacagás szüli meg.

A farsangtemetést a következőképpen tartották: Egy legény befeküdt egy teknőbe, a többiek pedig fehér lepedővel (szemfedő) betakarták. Egy másik legény lányruhába öltözött. A legények körbe hordozták a „koporsót” a szobában, a „lány” sírva ment utána, és egy borospohárból „szenteltvizet” hintett rá.

Más német falvakban egy férfinak felöltöztetett szalmabábut tettek a kocsnában az asztalra. Egy legény, aki szerette a bort, beszédet mondott az élet mulandóságáról. Ezután a legények a falu végére vitték a szalmabábut, és ott eltemették.

(Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza)

Farsangtemetés 2000-ben

Fotó: Sax Ibolya

Tutajhúzó verseny

Húzza, cibálja, ragadja, ereszti kötélnek a végét
 Mind, aki sorba beáll. Győzni akar valahány.
 Publikum élteti jó csapatát nyereségre törően.
 Sachtel a partra élér, gyors csapaté a babér.

A tutajhúzó verseny ötlete az elmúlt évi „Ulmer Schachtel”-szentelés kapcsán merült fel Pándi Gáborban, a vörösvári sportélet egyik meghatározó személyiségében. Az előző évi esemény inkább a hagyományokat, a történetiséget hangsúlyozta, és az ulmi skatulyát, tutajt, mint szimbólumot állította a középpontba. Az idei esemény nagyon is valóságos fizikai teljesítményt jelentett, különösen a nyílt kategória, ahol a Kacsató teljes szélességében kellett áthúzni a 9 fős csapatoknak a tutajt egyik partról a másikra. A csapat 10., lehetőleg legkisebb tagja a tutajon utazott, és neki kellett partra ugornia, hogy aztán a néhány méternyire lévő zászlót megérintve Pándi Gábor versenybíró megállítsa a stoppert.

A délelőtti nemzetiségi kategóriában a táv felét kellett csak teljesíteniük a versenyzőknek. Ekkor „álltak kötélnek” a vörösvári képviselő-testület és a német delegáció csapatai is. De benevezett például a Piliscsabai Német Önkormányzat is. Igazi közösségi esemény, zajos és vidám, önfeledt szórakozás lett a dologból.

(Részlet az első vörösvári tutajhúzó versenyről összeállított tudósításomból. Vörösvári Újság, 2007. augusztus)

Az első tutajhúzó verseny 2007 augusztus 11-én

Fotó: F. A.

Motoros találkozó a Kempingben

Tétova vén tetovált tag a krómcsonda chopperen örül...
 Ifju titán bevadul, füstöl a két gumija...
 Jön Csoki bácsi Babettán, s mondja: „Öcsém, izi rájder!”
 Blues zene szól meg a rock, bögnek a vad motorok.

Honda, Yamaha, Kawasaki, Aprilia, Suzuki, BMW, Moto Guzzi, Cagiva, Harley Davidson és még ki tudja, hányféle márkájú motor parkolt vagy éppen duruzsolt mély, basszus hangon a Kempingben mindenütt. A főszerep ezen a találkozón nyilvánvalóan a choppereket illette. A különlegesen – mondhatni: művészien átalakított – feldíszített-cicomázott showmotoroknak nem pusztán a száguldás a lényegük, mint a sportmotoroknak, hanem egyfajta életérzés, életstílus, amit az 1969-ben forgatott Easy Rider (Szelíd motorosok) című, legendássá vált film jelenített meg először. Az első chopperek is azok a gépek voltak, amelyet a film szereplői, Peter Fonda és Denis Hopper számára alakítottak át. A rendezvényre felvonult chopperekben még azok a nézők is elgyönyörködhettek, akik életükben nem ültek motoron, s ki nem állhatják a benzingőzt...

(Lóerők, sör, napfény és blues.

III. Lightos motorostalálkozó Vörösváron.
 Vörösvári Újság 2003. augusztus)

A 2004-es IV. „Light”-os motoros találkozó motorkiállításának szenzációja egy 1902-ben készült R. P. márkájú motormatuzsálem volt. Műszaki adatai: kb. 700 cm³ hengerűrtartalom, szalagfékek, szíjhajtás, vegyes vezérlés, kerékagyváltó.

Fotó: F. A.

Arcok a múltból és a jelenből

81.

A Mauterer-zenekar

Kétkezi mesterek, egyszerű gazdák, földművesek mind,
Durva kezük nehezült sok napi munka után.
Ám amidőn a tubát, a pozant a kezükbe ragadják
Ünnepek és temetés, gyász s vigadás idején,
Mindegyikük zeneművész lesz csudaképpen azonnal,
Mintha a Liszt meg a Strauss szelleme lenne velük.

Marlok István plébános mesélte el a következő jellemző történetet szülőfalujáról, Pilisszentivánról:

Édesapja, Marlok Márton, kocsmáros volt a faluban. 1931-ben a falu akkori plébánosa, Kász Márton egy vasárnap a templomban az ég örömeiről prédikált.

– Tudjátok-e, kedves híveim, hogy mi az öröm? – tette fel a kérdést. Hirtelen ő maga sem találta meg rá a választ, és így próbált meg segíteni magán:

– Öröm az például, ha a vörösvári Mauterer-zenekar játszik.

Marlok Márton szomszédja ezt súgta a kocsmáros fülébe:

– Hallod, Marci, miért nem fogadod fel őket? Még a pap is azt prédikálja, hogy milyen jól játszanak!

Ettől kezdve a Mauterer-zenekarnak 11 éven át havonta egyszer a szentiváni Marlok-kocsmában kellett a táncczenét szolgáltatnia.

(Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza)

A Mauterer-zenekar Fetter István vendéglője előtt 1934-ben. Az első sorban ül kezében szárnykürttel Mauterer János zenekarvezető, karmester. Tőle jobbra a második Schreck Mihály, az én dédapám, aki szintén szárnykürtöt tart a kezében.

A kép forrása: Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza

Schreck Mihály

A Mauterer-zenekar tagja

Dédapa egykoron ismert bőgős volt a vidéken,
 Kürtön is adva elő helybeli népi zenét.
 Egyszer a pesti zenészi tudósok is érte üzentek:
 Látni kívánva amint dallamot improvizál.*

* Édesapám így ír róla önéletrésében: „Nagyapám már kora ifjúságától tagja volt a Mauterer-zenekarnak. Csak nyugdíjas koromban tudtam meg, hogy a zenekarban azért ült mindig Mauterer János – a zenekar vezetője – mellett, mert sógorok voltak. (Nagyanyám János bácsi húga volt.) Hol szárnykürtön, hol nagybőgőn játszott. Esküvőkön az volt a szokás, hogy éjfélig a Bläserok, éjfél után a Streicherek játszottak (fúvósok, ill. vonósok). Nagyapám nagy zenei tehetség volt. Egyszer a Zeneakadémiáról látogatták meg. Mivel nem volt otthon, valaki elszaladt érte a sóderbányába. Úgy ahogy volt, hosszú kötényben (Maschviada) improvizált a nagybőgőn.”

Dédapám, Schreck Mihály (középpütt) zenésztársai körében

Ohmüllner Márton

plébános, Vörösvár díszpolgára

Elhagyatottak, rászorulóknak, betegek segítője.

Lelki vigasz, szeretet voltak a gyógyszerei.

Isteni hitben erős lett általa mind az esendő.

Élete fény, ragyogás; hasznos, igaz, meseszép.

*

„Papi életének fő tevékenysége a gyóntatás volt. Az ország minden részéről jöttek hozzá a hívek, hogy mindig nyitott gyóntatószékhelyén megtisztuljanak, bajaikban vigaszt és eligazítást kapjanak. Nagyon szerette a szegényeket, a betegeket és a bűnösöket. Erre tanította a székesfehérvári egyházmegye papságának nagy részét is, akiknek tanára és lelki igazgatója volt. Búcsúszavaiban is ezeket mondta: – A boldog papi élet alapja a becsületes iparkodás az állandó kegyelmi állapotra, a keresztnek alávetett elfogadása és megszentelése, és az osztatlan beállítottság, hogy az Urat akarom, és csak az Úrnak szent akaratát akarom jó- és balsorsban egyaránt. Csak annak a papnak tanúságát fogadják el, akinél a tanítás és az élet szöszhangban áll.”

(Fogarasy-Fetter Mihály: Aki itt hagyta lábuk nyomát)

Fresz János*

sírásó

Nemcsak a sírokat ássa**, de éjszaka őrzi a rendet,
 Kürttel az óra szerint jelzi az éji időt,
 Jó alabárd dal a rossz uton állót rendre tanítja,
 S lámpát gyújtogat ő hajdan a köztereken.

* Az 1920-as évek elejétől két évtizeden keresztül Fresz János volt a sírásó. Igen elégedettek voltak a munkájával, ezért minden évben újraválasztották.

** A nagyközség 1921. szeptember 6-án elfogadott szervezési és szabályrendeletének 53 §-a így írja le az éjjeli őr kötelességeit:

„Köteles október 1-től április 1-ig este 8 órától reggeli 4 óráig, április 1-től szeptember 20-áig este 9 órától reggeli 3 óráig őrző-őrséget tartani ellenőrző-óra mellett, ezt, kürtjét a község szerzi be és tartja jó karban. Minden mozzanatra, lármára felügyel, az éjjeli csendzavarókat megint, engedetlenség esetében feljelenti, a tüzet azonnal jelzi és az előljáróságnak jelenti. Tolvajlást, rablást, ha észrevesz, lármát csap, segítséget hív, a tettest a csendőrségre kíséri. Gondozza a közterületek, utcák lámpáit, azokat meghatározott időkből felgyújtja és eloltja. Végzi a sírásói teendőket.”

Fetter István

*hentes és mészáros mester,
Vörösvár díszpolgára*

Nagy vagyonát mint hajdani szentek elosztja a népnek,
Bányászszt rájk idején méri hozomra a húst.
Kétszer is elfogy ezért minden java, pénze egészen.
Szorgalom és becsület újra magasra viszi,
Mígnem a Rákosi pártja kifosztja, a sárba tiporja.
Élteti őt azután: hit, szeretet, s a remény.

*Édesanyjához hasonlóan ő is egész életében segítette a szegényeket, rá-
szorulókat házából soha senki nem távozott üres kézzel. A bajba jutott családok-
nak kérés nélkül, önszántából is segített. Hol élelemmel, hol pénzzel, hol építő-
anyaggal.*

*Még a fogatát is kölcsönadta hétvégeken, bárki beállított, hogy szüksége
van rá, jó szívvvel odaadta.*

*A nehéz időkben az egész falu egyházadóját ő fizette. Támogatta az egy-
házat és a kultúrát is, anyagilag segítette a falu kórusait és színjátszó köreit.*

*Az 1928-as bányászszt rájk idején, nagy ínség köszöntött a bányász csalá-
dokra, a bányakonzum, ahol egészen odáig hitelben is lehetett vásárolni, bezárt,
a bányászok nem kaptak fizetést, és készleteik kimerültek.*

*Fetter István azonnal a bányászok segítségére sietett, üzleteiben – ígérete
szerint – ingyen kaphattak húst a sztrájk egész ideje alatt. Mire a sztrájk véget
ért, Fetter István vállalkozása a csőd szélére került.*

*(Fetter István hentes és mészáros mester, Pilisvörösvár posztumusz
díszpolgára. Vörösvári Újság, 2005. december)*

Bartalis János

tanár, költő

Szép Erdély a szülőhelye, ám a Pilist is imádta.
Pék uti iskola volt, hajdan ahol tanított*.
Verseit annak előtte Nyugatba' közölte az Osvát.
Művei útravalók, mívéssek, álmodozók.

Bartalis János

Pilisiek alól

*A hegy holdfényben szikrázik,
Jegenyesor mögött hallgat az állomás.
Kis házak sora nem látszik,
Nyugszik az éjben sok kicsi gond-lakás.*

*Állok a tetőn és messze nézek,
Múlt évek, kínok, pokol tüze ég.
Itt még egyszer a magasba érek,
még mielőtt este lesz, este rég.*

*Szép Erdély, Szamos-táj!
Szőlők és zúgó Hargiták!*

*Ti örökön élték,
Bús lombjaitokon
fü nő és gulya legel,
s a kertekben
virág nyit ezer.
Én sötét halálba leromlok,
A világ térein gázolok.
Lábamnak nyoma futóhomok,
Meddig élnek apró verssorok?*

*De Te élsz és örökön ragyogsz,
Könny-arccal a napba mosolyogsz.
S a vésztes tájt, merre jár fiad,
mosollyal behinted az utat.*

Pilisvörösvár, 1936

Zimányi Ernő

rajztanár, képzőművész

Hosszú éveken át rajzot tanított a falunkban.
 Számos olajkép és mellszobor őrizi nevét.
 Ám ez a gazdag örökség szétszóródik a térben*,
 Tárlaton ezt a csodát senki se élheti át.

* „Megjelent néprajzi, népművészeti, irodalomtörténeti munkái, könyvillusztrációi, elkallódott rajzainak, festményeinek ezrei, a plakettek, a mára jórészt csak fotókról ismert szobrok – tán még élnek valahol. És él ő is. Mellettem arcképe, szélén a címke: Manyi fotó Pilisvörösvár Fő u. 111.”

(Zimányi István: In memoriam Zimányi Ernő. Vörösvári Újság, 2011. szeptember)

A Pilisi Kulturális Örökségünk Védelméért Alapítvány égisze alatt 2014. március 15-én megalakult a Zimányi Ernő Emlékbizottság, amely feladatául tűzte ki Zimányi Ernő rajz- és technikatanár, képzőművész emlékének ápolását, művészi és pedagógiai munkásságának felelevenítését, műveinek felkutatását és a nagyközönség elé tárását.

1956-os tablóképen

Gáborházi Károly

rajztanár

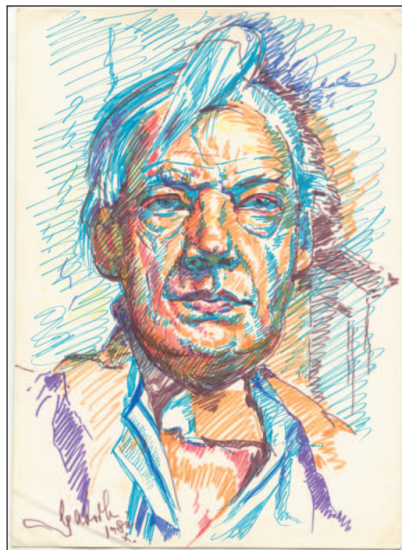
Élete vége felé gyönyörű szép képeket alkot,
 Mígnem a szörnyek elé végzete nem veti őt.
 Ablaka fákra, hegyekre, virágos kertre tekintett,
 Lopva halálos időt, festi a pillanatot.*

* A gyógyíthatatlan kórral küzdve élete utolsó heteiben alkotta legszebb képeit. Emlékezetből vagy betegszobája ablakán kitekintve festett, míg az ecset ki nem hullott a kezéből...

Eddig nem értem rá festeni. Majdnem csak annyit festettem, amennyit a tanulókkal foglalkoztam, és most úgy érzem, minden kiforrottan áll előttem. Technikailag simán tudok a tartalomhoz igazodni. A földi dolgok csak felszínesen érdekelnek, és mindjobban előtérbe kerül a lélek. A művészet is csak annyiban érdekel, amennyiben a másik embertársamnak lelkiileg segíthetek vele. Azért szeretem a szépművészetet – és tanulmányozom sokat –, mert az emberek lelkéből fakad.

Sokát tapasztaltam földi életemben, és arra kellett rájönnöm, hogy csak annyiban volt érdekes a sok tapasztalat, amennyiben embertársaim javára ezt fel tudtam használni. Úgy hiszem, ennek tölem telhetően eleget tettem. (Mint osztályfőnök is. 160 gyermeket neveltem.) Sokszor gondolkodtam azon, hogy mi a célja Istennek velem. Most már tudom! Kiküldte a földi életet, és az ég felé irányít.

(Gáborházi Károly jegyzeteiből)

Önarcképe

Peller Pista

susster

Vásott lábbelim ő javította hokedlira téve.

(Asszonya kútba szökött lelve a vízbe' halált.)

Hogyha ivott, hadonászva erősen a bottal az utcán
mocskos szókat üvölt, szidja a szovjeteket,
bolsevik érát és a „tanácsi kutyákat” erősen*.

Nincs baja ám emiatt: „Szól, ki bolond, igazat!”

* Magam is sokszor hallottam, ahogy a kocsmából hazafelé üvöltözött a Kápolna utcában. Egyszer a következőket kiabálta magából teljesen kivetkőzve: „K...a kommunisták! Tanács kutyái!...” Igen jellegzetes figurája volt egy hazug kornak, ahol igazat csak az mondhatott, akit bolondnak tartottak...

Egy utcabeli ismerőszám pedig a következőt mesélte:

„Én még pontosan emlékszem, hogy Peller Pista mit kiabált mindig, amikor részegen (de azért nem öntudatlanul!) hazafelé jött a Tárnából, és pörgette a sétatotját: »A szocializmust döbítjük, nem a kapitalizmust döbítjük.« Hogy ez pontosan mit akart jelenteni, azt viszont sajnos nem tudom...”

A Kápolna utca az 1950-es, 60-as években. Az utcaképhez szervesen hozzátartozott a „Pölerici” is, akitől mi, gyerekek nagyon féltünk. Amikor megjelent, általában egy szál hálóingban az utcán, majd összecsináltuk magunkat. Egyszer állítólag késekkel összeszurkálta a szentképet is a volt állatorvos házánál (ma ez az épület a Tájház). Végül nagyon szomorúan végezte a szerencsétlen, bomlott elméjű asszony: beleugrott a szemközti ház kútjába. A kutat később meg is szüntették.

Peller Pistát inkább csak megmosolyogtuk, amikor üvöltözött az utcán, főleg kamaszkorunkban jó heccnek tartottuk mindezt. Röhögve meséltük másnap az iskolában. Akkor nem sejtettük, micsoda emberi tragédiák húzódnak meg a háttérben...

Hasenfratz János bácsi emlékezete

Kedves, nagy bajuszú, szeleburdi, vidám öregember,
 Fúrt-faragott ügyesen szánt, szekeret, kocsikat,
 Traktora városon átpöfög útban a szőke határra,
 Dolgos élete volt, ám a halál beleszólt...

Hasenfratz János bácsi 89 éves volt, amikor kalapját huncutul végleg a fogasra dobta, talán így szólva:

– Én már eleget láttam-éltem, sok jó kortyot ittam, s magamat kitáncoltam. A zene most már nektek szól, édes barátaim... Ne üljeteك hát ölbe tett kézzel, pattanjatok talpra, táncoljateك, és örüljeteك egymásnak, mert az élet rövid. Ne rövidítseteك tovább saját butaságaitoكkal, félelmeiteكkel, lustaságo-toكkal! Szóljon a mars, a polka, a valcer! Fújjátok hangosabban, teli tüdőből azt a trombitát, húzzátok a harmonikát, üsséteك a dobokat, vigadjátok, amíg világ a világ...

(Legkedvesebb képem János bácsiról. Vörösvári Újság 2010. november)

Legkedvesebb képem János bácsiról 2002-ben készült. Egy helyi bank prospektusához fotóztam le őt a gimnázium akkori nemzetiségi szobájában

Vajda Sándorné, sz. Bruckner Anna

Tompa Mihály utcában a ház, a család idegenben,
 Árva magányosan élt, múltat idézve sokat.
 Ötvenes évek alatt generátorokat szerel össze,
 Asszonyi munka helyett gyárba' megállja helyét.
 Lelke terem színes énekeket, gyönyörű mesekönyvet,
 Élvezi mind, ami szép: verset, imát, dalokat.

Annus néni nagyon szeretett sütni-főzni. Tavaly ősszel kuglófot sütött nekem, biciklin hozta át a Kápolna utcába. Csupa szeretetből sütötte. Szívből. Hálából. Azért, hogy néha betűsorokká válhattak a meséi az újságlapokon. Pedig nekünk kellett volna hálálkodni mindezért... Olyan finom volt az a kuglóf, soha életemben még finomabbat, jobbat nem ettem. A feleségem szintúgy: – Tán a szívét is belesütötte a néni? – kérdezte.

Bizonnyal bele. Ahogy szétszórta jóságát, szeretetét, életkedvét is a világra. Aranyos, kedves ember volt. Emléke így marad örökre bennünk. S ha Szent Péter pihés angyalai szeretik a tanulságos történeteket, verseket, nótákat, s az omlós, ízes süteményeket ott, a felhőkön túl, bizony jól járnak Annus nénivel. Elképzelem Rafaello kis angyalkáinak másait, amint kuglófot majszolva körbeülik őt, s hallgatják, és ő mesél nekik vagy verset mond, vagy csak jóságosan mosolyog... Isten áldja meg a mosolyát is...

(Annus néni igaz meséi. Vörösvári Újság, 2006. szeptember)

őzv. Vajda Sándorné
1926. 02. 11. - 2006. 08. 05.

Pekó József
kertész-mérnök

Fűben, a fában, a rét mosolyában, a mézizü borban
Szárnyal a szelleme már, végtelen ég a határ.
Műveli fenni mezőkön a szőlőt nagy szeretettel:
Mustszagu édes eső permetez őszi időn.

* Huszonöt éven át volt a Kovács László Kertbarát Kör szakmai vezetője

Mindig emlékezni fogunk rá, és ő továbbra is segíteni fogja munkánkat, ott lesz majd, amikor gyümölcsfát metszünk, újbort fejtünk vagy akár szőlőt telepítünk. Ott lesz a borversenyeken is, és szelíden csóválja a fejét, ha a kéneezést elvettük. Megdicséri termékeinket az augusztus bemutatón, és együtt örül sikereinknek. Ott lesz velünk, amikor ősszel színpompás ünnepi ruhába öltözik a föld, hogy a nyarat elbúcsúztassa, és ott lesz velünk tavasszal is, amikor felszabadultan nagyot sóhajt, és újra életre kel az anyatermészet.

Ez a sóhaj mindig az övé is lesz. Az övé, aki úgy tudott együtt élni, együtt lélegezni a természettel, mint senki közülünk. Senki sem értette közülünk annyira a föld szavát, mint ő. Minden gondolatát, rezdülését érezte, értette. És tudta, hogy a földdel, a természettel, a növényekkel, állatokkal szeretettel és elővigyázatosan kell foglalkozni. És a legnagyobb elérhető szakértelemmel, tudással. Hogy mindig csak építeni tudjunk, és soha ne romboljunk.

(A Kertbarát Kör megemlékezése. Részlet)

Fotó:

Oberle János kopjafája az Őr-hegyen

Díszes kopjafa hegy tetején, csodaszarvas a dísze,
 Rajta a nap meg a hold: ifju halottat idéz,
 Képviselőt, aki városa népét jó akarattal,
 Hűn szolgálja amíg, engedi néki a sors.
 Telve reménnyel és szeretettel a jóra igyekvő
 Nagyszerű ember volt, példaadó hazafi.

Oberle Jánossal évekkel ezelőtt egy olyan könyvről beszélgettünk, amely városunk építészeti értékeit mutatta volna be. Ő keresett meg az ötletével, és a Rotburgerben vázolta fel elképzeléseit néhány pohár sör mellett. Akkor én lelkesen támogattam az ötletet, és elvállaltam a könyv szerkesztését. Aztán később mégis visszaléptem, amit a mai napig bánok...

Azt a könyvet mégis meg kellene csinálni...

Az elejére ez kerülhetne:

„Oberle János emlékének.”

Fotó: F. A.

Boros Zoltán

plébános, Vörösvár díszpolgára

Életöröm, szeretet, szolgálat, alázat, imádság
Tettel erős igazán, munka szül érdemeket.

Plébánosként Zoltán atya igazolta a belé vetett bizalmat: sokat fáradozott az egyházközösségért, sok maradandó eredményt tud felmutatni. Plébánosi kinevezésének első napjaitól kezdve nagy hangsúlyt helyezett arra, hogy templomaink, kápolnáink kívül és belül szépek és ízlésesek legyenek, segítsék a hívek lelki elmélyülését. Szinte minden évre jutott egy nagyobb felújítási munka, néha több is....

Zoltán atya lelki téren is sokat fáradozott a hívekért. Prédikációiban gyakran buzdított a józan emberi gondolkodásra, a megbocsátásra, a békességre törekvésre, a szentségek vételére, az egyházi parancsok megtartására. Hangsúlyozta az imádság fontosságát, valamint a hit továbbadásának és a gyermekek vallásos életre nevelésének szükségességét. Ugyanakkor Zoltán atya nemcsak hirdette, hanem maga is együtt járta híveivel keresztény ember küzdelmes életútját. Személyes példát adott szerénységből, emberségből, kitartásból, vallási-hitbeli kiegyensúlyozottságból, józanságból, a biztos de szűk ösvényen járásból. Feltűnés nélkül szolgált, a szó nemes értelmében. Nem erőltette rá senkire a nézeteit, nem ítélte el a másképp gondolkodókat, nem helyezte előtérbe a saját személyét.

(Részlet a díszpolgári cím átvételekor elhangzott méltatásból. 2008. okt. 23.)

Zoltán atya megáldja az új kenyeret

Fotó:

A Pajor-házaspár *Vörösvár tanárlegendái*

Nagyszerű, jó pedagógusok iskola hősi korából,
Élményt nyújtanak ők, nemcsak ismeretet.
Egy szál kréta a kézben elég is a pusztá csodához:
Példa nevelhet igaz, jellemes embereket.

– *Hogyan összegeznék vörösvári éveiteket, mi az amit a régi vörösvári tanítványoknak elmondanátok?*

– *Én annyit mondhatok, hogy sosem csak egy tárgyat tanítottam, hanem igyekeztem hozzáállást, kultúrát, értékeket közvetíteni, átadni. Ahogy már említettem, a legtöbbet Vörösváron tudtam adni a gyerekeknek és legtöbbet a vörösvári diákoktól kaptam a pályám során.*

– *Mivel is egészíthetném ki Robi szavait? Igen, nagyon szívesen gondolkodok vissza a vörösvári évekre, a vörösvári gyerekek számomra valahogy különlegesebbek voltak. ... A pedagógus élete és munkája az értékteremtés és értékközvetítés. Meggyőződésem, a nevelés a legnemesebb emberi hivatás, és hinni kell abban, hogy a munkának van értelme és eredménye. Hogy érdemes-e? Németh László szavait idézem: „Menj el tíz év múlva, s nézd meg, mi maradt a munkádból! De mi marad az elégetett szénből, a forgólápatra hulló vízből, az elbomlott atomból? S mégis ezek hajtják a társadalmat! Ugyanúgy az iskolai órák melege!”*

(Részlet Selymes Ferenc interjúból. Jubileumi évkönyv 1963-1993-2003.)

Bokor Miklósné

tanár, hajdani osztályfőnököm

„Csend legyen ott, a bűdös végén!” – szólt ránk Vali néni.

(Korhol így viccesen ő néha csibész gyereket...)

Bölcs szeliden tanított illemre, s a vers igazára:

Értetni, élni a szót, hinni a szépet, a jót.

Pilisvörösvár mindig is a szívem csücske marad. Csodálatos évek voltak: itt töltöttem el a legtöbb időt, idefűz a legtöbb élmény. Nagyon szerettem ennek az iskolának az emberi léptékét, családiasságát. Egy olyan iskolában, ahol nem gyerekhadserég van, ahol mindenki mindenkit ismer, ott lehet csak igazán nevelni. Ott a központ mindig a TANULÓ maga. És én ezt szerettem Vörösvárott, akár az általános iskolára gondolok, akár a gimnáziumra. A szülő és a tanár kapcsolata is egészen más itt, mint például egy nagy létszámú pesti iskolában. Tanári pályafutásom során egyetlen egy iskolában sem tapasztaltam ezt a családiasságot, mint Vörösvárott.

Számomra Magyarország alapvetően három helységet jelent: Kemencét, Pilisvörösvárt és Budapestet. Kemencét, ahol születtem, ahol az általános iskola felső tagozatát végeztem, pályafutásomat ott kezdtem, Pilisvörösvárt, ahol a legszebb tanári éveimet töltöttem és Budapestet, ahol a családommal együtt (a gyerekkorom egy részét a XI. kerületben töltöttem) éltem, élek.

(Részlet Bokor Miklósné visszaemlékezéséből a gimnázium fennállásának 50. évfordulójára kiadott jubileumi évkönyvből)

Vali néni férje, Miklós bácsi segítségével az osztály ajándékát bontogatja a Gilde vendéglőben megrendezett 30 éves osztálytalálkozón, 2005. április 23-án

Fotó: F. A.

Sándor Jolán

színművésznő, rendező

Hajdani Népszínháznak a népszerű tagja sokáig,
 Sok szép pillanatot tapsba' fürödve megélt.
 Szép hagyományokat: egyleti színpadi életet éleszt
 Víg Liliomfija itt, és a La Mancha-lovag.

– Ha azt kérdezed, mikor kezdődött pályafutásom, mint színész, akkor csakis azt tudom felelni, hogy már kisiskolás koromban mindig főszerepeket kaptam. Rákász Erzsébet volt az osztályfőnököm, ő nemcsak, hogy hagyott szerepelni, hanem segítette is ilyen irányú fejlődésemet. A budapesti Gyermekszínházban kezdtem Stúdiósként. 1978-ban Győrbe kerültem, a Kiszalud Színházba, és ott tanultam meg a szakmát. A Cigánybáróban játszhattam Gregor Józseffel, boszorka voltam Tamási Áron Énekesmadár című darabjában. Győrben éreztem meg a színész mesterség ízét. Azt, hogy kímész a színpadra, mondasz valamit, és tapsolnak. Egyszer valamilyen darabban nem kaptam meg a főszerepet. Akkor nagyon sírtam. Erre azt mondta a zenekarból valaki: „Mit bõgysz, utoljára Latabárnak állt fel a zenekar!” Mert, mikor színpadra léptem, felállt a zenekar, úgy szerettek.

(Részlet Hidas Ildikó interjújából. Vörösvári Újság, 2008. június)

Sándor Jolán a Cigánybáróban, 1981-ben Győrben

Müller Marci bácsi, a jeges

Szisszen a fűrészt, koppan a pekker*, csusszan a jégtömb
 Jégverem** ásító mély üregébe alá,
 Márton bácsi a víg jeges ember érti a dolgát,
 Óbuda-szerte nevét élteti sörrel a nép.

* jégcsákány

** A jégverem, ahonnan Óbuda egy részét ellátták jéggel, a Mozi utcai szülői ház udvarán volt. Ez volt a legnagyobb jégverem Vörösváron akkoriban: 1400 köbméter jeget tárolhattak benne.

Nem is tudom, mit mondjak, visszagondolva hosszú életemre. Göröngyös, rögös út volt, de nem panaszkodom. Akármilyen zűrös is volt a háború és a kommunizmus miatt, örömmel gondolok vissza az eltelt évekre. Volt részem sok nehézségben, betegségben, sok rosszban, de sok jóban, boldogságban is. Szép családom van. Nekik sok mindent meg tudtam szerezni a munkám és az ismeretségeim révén. Talán azért is, mert közvetlen, békés természetem van. Mindenünk megvolt, és főleg a családi béke, a szeretet. Legfőképpen a szeretet...

(Müller Marci bácsi 2013 nyarán elmesélte nekem az élettörténetét, amit én le is jegyeztem. Remélem, egyszer majd közkinccsé válhat e szép és tanulságos történet.)

**Jégszállítás közben, vállán a pekkerrel
a Lajos utcában (1970-es évek)**

Dr. Für Zoltán

házi orvos, a PIMEA elnöke*

Létrehoz ő alapítványt PÍMEA néven, amellyel
Életet óvni segít, s menteni rászorulót.
Asszonya, bátyja is orvos, ezért jó példa családjuk:
Köz java mindig a fő – tenni az emberekért.

** Pilisi-medence Egészségügyi Alapítvány*

1991-ben azzal a céllal hoztuk létre a Pilisi-medence Egészségügyi Alapítványt, hogy a térség egészségügyi ellátását javítsuk, a meglévő ellátási aránytalanságokat, esélyegyenlőtlenséget csökkentjük. A megalakult kuratórium a fontos feladatokat sorrendbe állította. A legerősebb tennivaló a sürgősségi betegellátás megszervezése volt, mint a korszerű mentőállomás létrehozásának támogatása, a mentés és az orvosi ügyelet koordinálásának elősegítése, a diagnosztika és a terápia eszközös fejlesztése. Ezeken túl támogatni kívántuk a betegségmegelőzés, az alapellátás és a szakellátás terén végzett tevékenységet. Felépítettük a mentőállomást hét község lakosságárányos hozzájárulásából és az összköltség kb. 30 %-ában anyag- és munkaóra-felajánlásokból. 1993 augusztusában egy jól megtervezett épület kulcsait adtuk át a Pest Megyei Mentőszervezet vezető főorvosa kezébe. ... Köszönjük polgártársaink eddigi és jövőbeni támogatását, mellyel térségünkben a rendkívül alulfinanszírozott egészségügyünket, ha szerény mértékben is, de a továbbiakban is fejleszteni fogjuk.

(Dr. Für Zoltán: A pilisvörösvári mentőállomás és a PIMEA. Vörösvári Újság, 2004. szeptember)

Molnár Sándor

*kőfaragó mester, vállalkozó,
a Pilisi Kulturális Örökségünk Védelméért
Alapítvány elnöke*

Kőfaragók és műkövesek szive-lelke*, motorja.

Bármit megfarag ő: szobrokat és hegedűt...

„Ó, a manóba!” – szavát imigy ölti a jó nevű mester:

Szép tisztatáji** beszéd ízeit őrzí e szó.

* A Kőfaragó és Műkőkészítő Vállalkozók Országos Ipartestületének alelnöke, 15. éve az Ipartestület által rendezett pilisvörösvári Nemzetközi Kőkonferencia házigazdája

** A Tisza-tó melletti Poroszló szülötte.

Molnár Sándor az Árpád utcában 2006 augusztusában talált sírkőtöredékkal. A homokkőből faragott sírjel minden bizonnyal a régi temetőből származik.

Fotó: F. A.

Kedves Attila!

A hexametersket nagy élvezettel tanulmányozom, jó, hogy Vörösvárról ilyen formában készült egy jellemzés. Ez egy nagyon tartalmas mű, nem lehet egykönnyen megemészteni. Egyelőre csak annyit; Az első részt bevezető két sor nagyon szép, és odaváló. A legutolsó, befejező négy sornál frappánsabbat el se tudnék képzelni, nagyon találó csipősen szellemes. A 48-ik epigrammát köszönöm, egészen megihott. Az Édesapjáról több kiváló tényezőt lehetne felsorolni, de úgy érzem ezeket szerényen megtartja a Csálád belügyének. Ezek mögött a kis epigrammák mögött a történelem kötetel sejtethők. Szülőfalunkról illet nem irt még senki, sem versben, sem prózában. Jól tette, hogy megírta. Eszembe jutott, hogy fűjtük az iskolában; Jambus, trocheus, daktilus és anapestus.

Kedves Tanár Ur! Csak így tovább! Örömmel olvasom minden sorát. Majd, ha már kibombolta magát a szorosán betartott ötemes verslábak között, ismét jöhetnek a szép LÁNY lírikus költemények, mert megának még nagyon sok van rejtve a tollában. Ha lehet, ezt még megvárom. /Y/

Pilisvörösvár, 2014. márc. 16.

Szívélyes üdvözléttel

Tuti-néni

Tuti néni levele

Egy kis verstan

Forrás: <http://hu.wikipedia.org/>
<http://enciklopedia.fazekas.hu/>

Az epigramma

Az epigramma műfaji alapvonása a rövidség és a tömörség. Az ókori költészetben ugyanis a halottakat jellemző (gyakran varázsigeként használt) mondásokból alakult ki a műfaj: ez vált felirattá, kőbe vésve, a síremléken (a szó 'rávésés'-t, 'felirat'-ot jelent). Általában két eleme van: valamilyen tény (tárgy, dolog, személy) és a hozzá kapcsolódó, gyakran szellemes, ötletes megjegyzés, gondolat, csattanó. Ennek a két elemnek megfelelően van előkészítő része (előtagja) és lezáró része (utótagja), mely többnyire egy fordulat után következik. Az epigramma témája, hangneme, célja szerint igen változatos: megörökíthet gyászt, szerelmet, sokféle életmozzanatot; van tanító, harci, gúnyos (satirikus) és politikai változata is. Kedvelt versformája a disztichon, de más versformákban is gyakori.

A disztichon

A disztichon (görögül „kétsoros“) egy hexameterből és egy pentameterből álló versforma. A metrikus képlete:

– ū ū | – ū ū | – ū ū | – ū ū | – ū ū | – ū
Parcite praecipue vitia exprobrare puellis,

– ū ū | – ū ū | – || – ū ū | – ū ū | –
Utile quae multis dissimulasse fuit. (Ovid, *Ars Amatoria*, liber II, 640f)

A disztichon verslábai (ütemei):

daktilus: – ū ū (egy hosszú szótag + két rövid szótag: tá-ti-ti)

spondeus: – – (két hosszú szótag: tá-tá)

trocheus: – ū (egy hosszú szótag + egy rövid szótag: tá-ti)

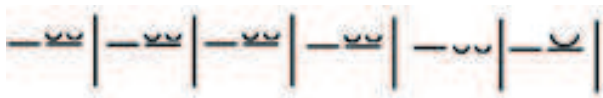
Az ókori görög és római költészetben, illetve a korai újkor humanista költészetében a disztichont epigrammákban és elégiákban alkalmazták. Az epigramma néhány disztichonból állt, míg az ellégia ennél jóval hosszabb költeményt jelentett.

A hexameter

A hexameter a klasszikus eposzi költészet versmértéke, amely hat verslábból áll. (A megnevezés szó szerinti fordítása hat mérték.) Általános ismérve, hogy az utolsó versláb spondeus és az utolsó előtti daktilus, ettől csak nagyon ritka esetben térnek el; a többi versláb szabadon változhat. A hat versláb általában daktilus (– u u), az utolsó versláb hiányos.

Bármelyik daktilust lehet spondeussal (– –) helyettesíteni, habár az ötödik versláb esetében ez elég ritka. A csupa spondeusból álló hexameter gyakorlatilag nem fordul elő, de a tiszta daktilusból álló is elég ritka. A hexameternek különféle variánsai alakultak ki, megjelent például a jambus az első négy verslábban. Az utolsó versláb lehetett trocheus is.

A hexameter ütemképlete:

A pentameter

A pentameter az antik eredetű időmértékes verselés egyik tradicionális sorformája. Elnevezése, „öt ütem”, félrevezető lehet, mivel valójában a hexameter egyik változatáról van szó: eszerint a pentameter módosult hexameter, melynél a harmadik és a hatodik verslába csonka spondeus (vagyis csak egy hosszú szótagból áll), ezért fél versláb. Így jön ki az öt versláb: 1+1+0,5+1+1+0,5.

A csonka verslábakat szünet egészíti ki. A klasszikus pentameter első felében csak az egyik daktilus helyébe léphetett spondeus, a sor második fele azonban már kizárólag daktilusokból állt.

A pentameter ütemképlete legtöbbször:

– u u | – u u | — ^ | | – u u | – u u | — ^

vagyis két daktilust követ egy csonka spondeus, amit cezúra választ el a következő verslábtól (a cezúra jele: | |).

A pentameter önállóan nem használatos, a hexameterrel párosulva alkotja a disztichont, mely az ókor óta kedvelt versforma. Talán legismertebb ókori példája Szimonidész epigrammája a thermopülai ütközetben elesett spártaiak emlékére. Ennek két különböző fordításában figyelhetjük meg a pentameter lüktetését:

Itt fekszünk, Vándor, vidd hírül a spártaiaknak:

Megselekedtük, amit megkövetelt a haza.

(Ponori Thewrewk Emil fordítása)

*Arramenő mondd meg Spártának hogy pihenünk s az
Ős hagyományaiért hullt el a hősi sereg.
(József Attila fordítása)*

Sylvester János 1541-es Újszövetség fordításának ajánló versében találunk példát arra, amikor a pentameter első felében a daktilus helyett spondeus áll, a második felében azonban szabályosan követik egymás az ütemek:

*Próféták által szólt rígen néked az Isten,
s az kit ígért imé, végre megadta Fiát.*

A disztichon Kisfaludy Károly óta vált általánosan ismertté a magyar irodalomban Mohács című művével, de klasszikus példa Kölcsey Ferenc Huszt című epigrammája is:

*Él magyar, áll Buda még! a mult csak példa legyen most,
S égve honért bizton nézzen előre szemünk,
És te virulj, gyásztér! a béke malasztos ölében,
Nemzeti nagylétünk hajdani sirja Mohács!
(Kisfaludy: Mohács)*

*Bús düledékeiden, Husztnak romvára megállék;
Csend vala, felleg alól szállt fel az éjjeli hold.
Szél kele most, mint sír szele kél; s a csarnok elontott
Oszlopi közt lebegő rémalak inte felém.
És mond: Honfi, mit ér epedő kebel e romok ormán?
Régi kor árnya felé visszamerengni mit ér?
Messze jövendővel komolyan vess öszve jelenkort;
Hass, alköss, gyarapíts: s a haza fényre derül!
(Kölcsey: Huszt)*

Legvégül álljon itt Janus Pannonius híres epigrammája:

PANNÓNIA DICSÉRETE

*Eddig Itália földjén termettek csak a könyvek,
S most Pannónia is ontja a szép dalokat.
Sokra becsülnek már, a hazám is büszke lehet rám,
Szellemem egyre dicsőbb, s általa híres e föld!
(Berczeli Anselm Károly fordítása)*

Ráadásként egy játékos, jó kedvű ujjgyakorlat az ő stílusában:

Janus Pannon(gsm)ius

Titus telójára

Bószén nyomkódod, ó, Titusom, mobilodnak a gombját.

Ájfon az, úri kutyú: száz lepedőbe került.

Úgy hiszed, így okosoknak tiszteletét el is éred.

Bár a telód okos, ím: tenmagad ostoba vagy!

(Fogarasy Attila Künikosz)

Köszönet

Köszönetet mondok a „Vörösvári hexameterek” nyílt Facebookcsoport tagjainak az észrevételekért, tanácsokért és a folyamatos biztatásért.

Külön köszönet a fotókért:

Óvári Sándornak

Rásonyi Győzőnének

Palkovics Máriának, a Vörösvári Újság felelős szerkesztőjének

Schuck Bélának